

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket
Fördjupningsnivån

Skiljer sig läsarens upplevelse av en litterär text i lättläst
version från upplevelsen av originalversionen?

– En jämförande studie av läsoplevelsen av en historia
berättad i två versioner

Malin Sandgren

C –uppsats, lärarprogrammet, 15 hp
svenska fördjupningskurs, LSV410
Höstterminen 2008
Handledare: Ingrid Sahlin
Examinator: Maja Lindfors Viklund
Sammandrag

I uppsatsen undersöks om läsarens upplevelse av en litterär text i lättläst version skiljer sig från upplevelsen av originalversionen. Där undersöks också vilka bearbetningar som gjorts i den lättlästa versionen samt kopplingar mellan bearbetningar som gjorts och skillnaderna i läsarens upplevelse mellan versionerna.

Som utgångspunkt för undersökningen ligger tidigare forskning kring läsares upplevelser och tolkning av litterära texter. En av utgångspunkterna för undersökningen av de bearbetningar som gjorts i den lättlästa versionen var begreppet adaptation, vilket redogörs för i forskningsöversikten.

Denna studie utgår från två undersökningar, en analytisk och en empirisk undersökning. Den analytiska undersökningen visar att omfattande textbearbetning av typerna strykning, tillägg, utbyte och omstrukturering gjorts i den lättlästa versionen. Som utgångspunkt för den empiriska undersökningen ligger frågor som berör både innehållsmässiga och språkliga aspekter och som syftar till att undersöka läsarens upplevelse av berättelsen. Genom undersökningen som genomfördes med tio informanter, framkommer att informanternas upplevelse av berättelsen på olika sätt och i olika grad påverkas av textbearbetning som gjorts i den lättlästa versionen.

Nyckelord: stilistik, stil och litterär tolkning, LL –litteratur, adaptation

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
2 Syfte och forskningsfrågor	2
3 Litteratur- och forskningsöversikt	3
3.1 Läsarupplevelse och tolkning av litterär text	3
3.2 Tidigare undersökningar av läsares upplevelser av litterära texter	4
3.3 Litterär stilistik	6
3.4 Stil och litterär tolkning	7
3.5 Läsbarhet och LL –litteratur	9
3.6 Adaptation och modell för textbearbetning	11
4 Material	13
5 Metod	14
5.1 Analytisk undersökning	14
5.2 Empirisk undersökning	14
6 Resultat	16
6.1 Resultat av analytisk undersökning	16
6.1.1 <i>Strykningar</i>	16
6.1.2 <i>Tillägg</i>	18
6.1.3 <i>Utbyte</i>	19
6.1.4 <i>Omstruktureringar</i>	21
6.2 Resultat av empirisk undersökning	22
6.2.1 Översikt över skillnader i enkätsvaren	22
6.2.2 Redovisning av informanternas upplevelse	23
6.3 Kopplingar till bearbetningar	32
7 Diskussion	35
7.1 Metodiska reflektioner	35
7.2 Sammanfattande diskussion	36
Litteraturförteckning	39
Bilagor	

1 Inledning

Jag vill genom denna studie undersöka hur enskilda individer påverkas av språket i en skönlitterärtext. Undersökningen rör sig i gränslandet mellan litteraturvetenskap och språkvetenskap, vilket för mig innebär att mina svenskstudier knyts samman.

Genom mina studier i svenska och svenska som andraspråk har jag kommit i kontakt med en mängd skönlitteratur, främst litteratur riktad till barn och ungdomar. I den här studien ville jag inrikta mig mot vuxna individer och har därför valt att utgå från en berättelse riktad till denna målgrupp.

Som utgångspunkt till undersökningen ligger originalversionen och en lättläst version av novellen "Kommer hem och är snäll". Både originalversionen och den lättlästa versionen är skrivna av Lars Ahlin. Genom att låta en grupp informanter läsa dessa båda versioner vill jag undersöka om exempelvis formuleringar och ordval påverkar läsarens upplevelse av berättelsen. Om det framkommer någon skillnad i informanternas upplevelse mellan versionerna vill jag också försöka beskriva dessa samt koppla dem till bearbetningar som gjorts i den lättlästa versionen. Som bakgrund till denna undersökning ligger mitt intresse för skönlitteratur och för språket med alla dess uttrycksmöjligheter och nyanser och hur dessa kan väcka känslor och framkalla bilder och upplevelser hos läsaren.

2 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med studien är att undersöka om läsarens upplevelse av en litterär text i lättläst version skiljer sig från hans eller hennes upplevelse av originalversionen och att undersöka vilka bearbetningar som i så fall kan ha bidragit till att upplevelsen av de båda versionerna skiljer sig åt.

För att undersöka ovanstående utgår jag från följande frågor:

- Skiljer sig läsarens upplevelse åt mellan de båda versionerna?
- Vilka bearbetningar har gjorts i den lättlästa versionen?
- Kan bearbetningar påverka läsarens upplevelse av berättelsen?

3 Litteratur- och forskningsöversikt

Detta kapitel, litteratur- och forskningsöversikt, innehåller litteraturvetenskapliga och språkvetenskapliga aspekter. I litteratur- och forskningsöversikten presenteras bland annat olika forskares åsikter om läsarens upplevelse och tolkning av litterär text samt tidigare undersökningar av läsares upplevelser av litterära texter. I detta kapitel diskuteras också litterär stilistik och stil och litterär tolkning. Avslutningsvis behandlas begreppet läsbarhet, LL-litteratur samt begreppet adaptation. I den litteratur- och forskningsöversikt som följer behandlas alltså sådant som på olika sätt är kopplat till undersökningens syfte och forskningsfrågor.

3.1 Läsarupplevelse och tolkning av litterär text

Den skönlitterära texten har, enligt Hellspong & Ledin (1979), till syfte att förmedla en upplevelse. Det kan handla om ”en skönhetsupplevelse, som när man möter en komposition eller ett språk som slår an på oss. Men det kan också gälla att engagera fantasin. Då vidgar texter vår livskänsla genom att flytta oss i tanken till en annan värld än den vi har framför ögonen annars” (Hellspong & Ledin 1997:17).

Orden, som får sin betydelse av den enskilde läsaren, är enligt Hansson ”[b]yggstenarna i de litterära upplevelserna” (Hansson 1970:19). Det litterära språket kan genom sin rikedom på valörer och nyanser forma värdemättade och enhetliga upplevelser hos läsare. Detta medför att tolkningen av litterära texter är mer komplicerad än tolkning av andra texter (Ibid.:20).

Något som också är viktigt för läsarens förståelse och tolkning av en text är hur satserna och meningarna i texten samspelar med varandra. ”För att en text ska fungera måste vi uppfatta hur informationen flyter fram genom den från del till del” säger Hellspong & Ledin (1997:80). De talar alltså om textbindning som ett grundläggande villkor för att texten ska vara koherent, dvs. sammanhängande. Därvid urskiljer de fyra typer av grundläggande textbindning: referensbindning, tematisk bindning, konnektivbindning och retorisk bindning (Ibid.:81-90).

Söderberg, som bland annat intresserat sig för olika faktorer som påverkar läsarens tolkning, urskiljer tre faktorer som påverkar tolkningen: kontext, intertext och situation. I stort sett omfattar kontexten enligt Söderberg ”den aktuella boken i egenskap av begränsade, yttre ramen för läsarens förförståelse, förväntningar och

syfte” (Söderberg 1996:72). Intertexten är den begränsade, inre ramen för tolkningen; här rör det sig bland annat om läsarens litterära och icke-litterära erfarenhet samt de möjligheter och begränsningar som ligger i denna. Situationen är den begränsade yttre ramen för läsarens förståelse, förväntningar och syften (Ibid.). Läsaren är enligt Söderberg en viktig del av situationen då dennes syften och behov samt humör, intressen och kunskaper är av betydelse för tolkningen (Ibid.:74).

Enligt Söderberg har enskilda läsare olika stilistisk kompetens. Människan fostras in i en tradition med normer och konventioner. Nya världar och erfarenheter öppnas, både när det gäller att skapa och när det gäller att ta emot nya texter, i revolt mot konventionerna eller enligt dem, och Söderberg menar att en stilistisk kompetens växer fram under sådana processer. Vi lär oss vad som är lämpligt och korrekt eller olämpligt och felaktigt. Detta gäller många områden som t.ex. ideologiska aspekter, på språk, text, situationer, umgänge med våra medmänniskor etc. (Ibid.:75).

Förutom kontexten och situationen spelar enligt Söderberg också intertexten en roll för tolkningen eftersom det ibland kan krävas både livserfarenhet och litterär kunskap för att komma åt innerbörden i en text. Hon menar att människan har ”en slags encyklopedisk kunskap om språket och världen, om litterära och historiska förhållanden, ett resultat av infostran i en bestämd samhällskultur” (Ibid.:76). Ju rikare erfarenhet en läsare har, desto större möjligheter har han eller hon att nyansera, tillskapa, eliminera eller bygga ut en tolkning av en text (Ibid.).

3.2 Tidigare undersökningar av läsares upplevelse av litterära texter

En forskare som intresserat sig för just hur olika läsare upplever olika skönlitterära texter är Gunnar Hansson. Bland annat har han studerat diktupplevelsen, och han menar att dikten, liksom alla språkliga meddelanden, har en avsändare och en mottagare, och att dikten är knuten till båda dessas själsliv. I grundtypen för en litterär situation, när ett litterärt verk är placerat i sitt naturliga sammanhang, ingår tre faktorer: författaren, dikten och läsaren. Inom den litterära situationen urskiljer han två olika processer: skapelseprocessen och upplevelseprocessen, och i den undersökning som han presenterar i sin bok *Dikten och läsaren* (Hansson 1959) är det den sistnämnda processen som han fokuserar på.

I undersökningen ville Hansson bland annat undersöka ”hur några dikter tar sig ut för olika kategorier läsare, som skiljer sig i fråga om bl.a. ålder, utbildning och intresseinriktning” (Ibid.:73) och har inriktat sig ”på diktupplevelsen som en helhet” (Ibid.:68). Dikterna delades ut till deltagarna som fick bilda sig en uppfattning om dikterna och skriftligt formulera sin uppfattning om dem. I anvisningen till deltagarna klargjorde han för deltagarna att användbarheten av undersökningen skulle bli beroende av deras lojalitet till undersökningen. De skulle inte diskutera analyser eller dikter med någon eller på något annat sätt skaffa mer kunskaper om dikten än de redan hade (Ibid.:71).

I *Litteraturen och mottagarna* (Hansson 1970) beskrivs ett annat tillvägagångssätt som Hansson använde i en senare studie, *Dikt och profil* från 1964. I denna studie lät Hansson tre grupper läsare med hjälp av en serie sjugradiga skalor bestående av ett motsatspar i ytterpunkterna, bedöma närvaron av formella och innehållsliga kvaliteter av olika delar av en dikt (se Hansson 1970:53-58). I min empiriska undersökning har jag för att kunna se om det föreligger någon skillnad mellan informanternas upplevelse av de båda versionerna, utgått från en liknande typ av skalor.

Hansson menar att diktupplevelsen, liksom andra estetiska upplevelser, är ett mycket komplicerat fenomen vilket innebär att den som ska undersöka detta ställs inför svåra metodproblem. Enligt Hansson har metoden han använder i *Dikten och läsaren* både nackdelar och fördelar. Nackdelarna är bland annat att felkällorna kan bli stora och okontrollerade och de slutsatser som kan dras utifrån undersökningen är i större utsträckning hypoteser än slutgiltiga resultat. En fördel kan vara att ”inriktningen på helheten kan göra det möjligt att urskilja några grundlinjer, som visserligen bara kan bli ungefärliga men som ändå kan tas till utgångspunkter för nya undersökningar” (Hansson 1959:68).

En mottagarorienterad tolkning sätter enligt Hellspong & Ledin läsarna i fokus och fokuserar på hur de tar till sig texten. Utgångspunkten är hur texten uppfattas av en viss läsare eller en speciell läsargrupp. Enligt Hellspong & Ledin handlar det då om en ”tolkning av andra graden, dvs. vår tolkning av någon annans tolkning” (Hellspong & Ledin 1997:222).

Aidan Chambers, författare till *Böcker inom oss – om boksamtal* (Chambers 1993), har bland annat intresserat sig för barns upplevelse av skönlitteratur. Boken handlar enligt författaren om ”hur man lär barn att på ett bra sätt samtala om böcker de läst” (Chambers 1993:9). Chambers har här formulerat ett antal frågor som inte är avsedda att användas som en mekanisk metod som steg för steg som kan följas. Chambers

uttrycker tydligt att det inte är meningen att någon läsare, varken skriftligt eller muntligt, ska få i uppgift att i tur och ordning besvara frågorna och förtydligar att förteckningen över frågorna endast är ett hjälpmedel som läraren kan använda sig av i samtalet med barnen. Vidare menar han att frågorna bör omformuleras så att de passar de tänkta läsarna (Ibid.:114-119). När jag formulerade frågorna till den empiriska undersökningen, utgick jag till viss del från Chambers frågor för att undersöka informanternas upplevelser av de båda versionerna.

3.3 Litterär stilistik

I boken *Stilstudier* (1996) har redaktören Olle Josephson samlat ett antal uppsatser i vilka skönlitterära texter på olika sätt analyseras utifrån ett språkvetenskapligt perspektiv. Av dessa är det, förutom Josephsons egen inledande uppsats, Barbro Söderbergs, Peter Cassirers och Martin Gellerstams uppsatser som varit av intresse för mitt eget arbete.

Enligt Olle Josephson är det vanligast att analyser av litterära texter skrivs av litteraturvetare och han menar att det inte är lika vanligt att litterära texter betraktas utifrån ett språkvetenskapligt perspektiv. Språkvetenskapen har i högre grad fokuserat på textforskning av sakprosa av olika slag. Josephson menar att det inte kan dras några skarpa gränser mellan språkvetenskaplig och litteraturvetenskaplig textforskning (Josephson 1996:7-8). Genom att ge ut boken *Stilstudier* vill han bland annat ”i all anspråkslöshet inventera vad dagens språkforskning kan bidra med i studiet av den litterära texten” (Ibid.:7).

Josephson menar att en aktuell fråga i diskussionen om hur språkvetenskapen förhåller sig till språket i litteraturen är om det finns ”en kvalitativ skillnad mellan analys av litterära texter och annan textanalys” (Ibid.:8) och om språkvetaren kan upptäcka saker i texten som litteraturvetaren inte lägger märke till. Enligt Josephson finns det mycket att undersöka inom detta område då han menar att det finns ”mycken jungfrulig mark att plöja för den som vill ägna sig åt språkvetenskapligt inriktad litteraturanlys” (Ibid.:11).

Litterära texter har inte samma instruerande och informerande uppgift som sakprosa av olika slag, vilket gör att tolkningsfrågor blir mer framträdande vid litterär stilistik. Den skönlitterära texten fungerar på samma gång på olika tolkningsplan. Josephson anser att om en analys av en litterär text enbart beskriver språkliga enheter på ytan, så kan analysen ”lätt bli ofullgånge” (Ibid.:9), eftersom de språkliga enheterna

måste tolkas och sättas i relation till författarens intention, den litterära traditionen eller till läsarupplevelser.

Enligt Söderberg har det sedan länge funnits efterfrågan ”på en ny kvalitativt inriktad litterär stilistik” (1996:80). Enligt henne bör i en sådan ”relationerna mellan såväl, text, språk och tolkning som samspelet mellan tradition och aktualitet, förmedlat genom en social gemenskap, stå i centrum” (Ibid.:80-81). Den interpretativa, tolkande, stilstistikens strävan är enligt Cassirer att ”upprätta förbindelselänken mellan textens yttre, språkliga plan och dess djupare mening och innebörd” (1996:102).

3.4 Stil och litterär tolkning

Cassirer definierar stil som ”förhållandet mellan form, innehåll och effekt” (Cassirer 2003:13) och enligt honom är den centrala frågan för stilstistikern ”hur framställs vad med vilken verkan?” (Ibid.:32). Vidare definieras stil enligt Cassirer ofta som ett resultat av val som kan handla om fenomen på samtliga nivåer i språket. Bland annat kan det röra sig om val mellan ord med liknande betydelse. Genom synonymer kan olika värderingar, attityder, betoningar och värderingar uttryckas då synonymer kan inneha olika stilvalör och stilnivå (Ibid.:33). Variabler som bidrar till eller bestämmer ett ords stilvalör är bland annat värde, styrka, aktivitet och abstraktionsgrad (se Cassirer 2003:75-85). Enligt Cassirer förändras ett ords stilvalör med tiden vilket innebär att ord som förut ansågs stötande idag används ogenerat, och ord som tidigare hade en positiv stilvalör kan idag ha en tvivelaktig klang och han menar att det är kontexten som avgör stilvalörens styrka (Ibid.:85).

Synonymer och ords stilvalör diskuteras också av bland annat Melin & Lange (2000). Ords stilvalör är enligt dem kopplat till dess intensitetsgrad, affektladdning och intensitetsgrad och de menar att skillnaden mellan synonymer ibland är subtila och svåra att beskriva och ibland är de mycket påtagliga, men de skiljer sig nästan alltid när det gäller stilvalör (Melin & Lange 2000:15).

Något som också påverkar stilen i en text är ords betydelseomfång. I språkvetenskapliga sammanhang talar man enligt Melin & Lange om abstraktion. Ett ord med stort betydelseomfång ligger enligt Melin & Lange långt ner på en abstraktionsskala, medan ord med ett litet betydelseomfång ligger högt upp på skalan. Ju längre ner på skalan ett ord befinner sig desto mer abstrakt är det och ju högre upp på skalan ordet befinner sig, ju mer konkret är ordet (Ibid.:64-65). Cassirer menar att ett ord med vid syftning har ett större betydelseomfång, dvs. större

extension medan ett mer specifikt ord har ett mindre betydelseomfång men ett större betydelsedjup, dvs. större *intension* (Cassirer 2003:115).

Cassirer uppmärksammar också anföringsverb och menar att läsaren genom dem kan få information om på vilket sätt något sägs (Ibid.:78). Användandet av olika slags anföringsverb i dialog är något som också Gellerstam (1996) har intresserat sig för. I uppsatsen "Anföringens estetik. Om dialogformler i tvärspråkligt perspektiv", som ingår i boken *Stilstudier*, har han bland annat undersökt olika slags anföringsverb och fördelar och nackdelar med att utelämna anföringsverbet.

En författare som vill infoga en dialog ställs enligt Gellerstam inför tre faror. Den första faran är den otydlighet som kan bli konsekvensen om antalet anföringsverb dras ner. Den andra är "den övertydlighet som längre regionvisningar kan innebära" (Gellerstam1996:16). Den tredje faran är den enformighet som stereotypa anföringsverb kan innebära och han menar att en författare med litterära ambitioner föredrar otydligheten framför övertydligheten.

Inom berättartekniken finns det olika sätt för hur repliker kan fogas in i berättelsen och enligt Gellerstam gäller det att komma ifrån vanliga gamla sägeverb som svarade, sade osv., i dialogen (Ibid.). Det finns både fördelar och nackdelar med att inte ta med anföringsverbet. Fördelarna med att utelämna anföringsverbet kan vara att författaren inte behöver variera verben och att dialogen får ett högre tempo. Nackdelen kan vara att läsaren kan ha svårt att uppfatta vem som säger vad (Ibid.:15-16).

Vidare har Gellerstam undersökt dialogformeln, "Nej, sade hon lugnt" (Ibid.: 23), som han i grammatiska termer beskriver som:

"DIREKT ANFÖRING, sade han/hon + SÄTTSADVERBIAL/PREDIKATIV" (Ibid.).

Han menar att denna formel helst undviks av svenska författare (Ibid.:26). En av orsakerna kan enligt Gellerstam vara att "Dialogformeln kan upplevas som en beskäftig önskan hos författaren att explicit ange omständigheterna under vilka repliken framförs" (Ibid.: 17). Innebörden av repliken och dess form "... skulle inte räcka för att karaktärisera yttrandet utan författaren får hjälpa till" (Ibid.).

3.5 Läsbarhet och LL –litteratur

Med termen *läsbarhet* avses ibland faktorerna innehåll, typografi och språk. Platzack menar att det inte finns något enkelt svar på varför texter upplevs som olika svårlästa eftersom flera olika faktorer spelar in

(Platzack 1974:9). Han använder i sin avhandling *Språket och läsbarheten. En studie i samspelet mellan läsare och text* (Platzack 1974) termen *läsbarhet* om faktorer kopplat till språket och ansluter sig därmed till Björnssons definition av begreppet: "Läsbarheten är summan av sådana språkliga egenskaper hos en text, vilka gör den mer eller mindre svårtillgänglig för läsaren" (Platzack 1974:8). Björnsson har också utarbetat ett läsbarhetsindex, LIX, för svenska texter. LIX är summan av meningslängden+långa ord. Med meningslängd avses antal ord hos den genomsnittliga meningen. Långa ord står för procentantalet ord som består av mer än 6 bokstäver. En text med ett högt lixvärde anses vara mer svårläst än en text med ett lägre lixvärde (se Platzack 1974:11).

Det råder enligt Platzack delade meningar när det gäller att använda lix som mätinstrument för läsbarhet hos skönlitterära texter. Björnsson själv anser att det är relevant för skönlitterära texter. Andra forskare, t.ex. Åke W. Edfeldt och Margareta Westman, är enligt Platzack emot att läsbarhetspröva skönlitterära texter utifrån ett läsbarhetsindex. Platzacks egen uppfattning är att läsbarhet "i första hand är en intressant egenskap hos texter vars primära syfte är att förmedla information" (se Platzack 1974:17).

Centrum för lättläst är en institution som arbetar på uppdrag av riksdagen och regeringen med att göra texter tillgängliga för människor som har svårigheter med att läsa. Centrum för lättläst ger ut nyhetstidningen *8 sidor*, böcker och arbetar med att göra olika slags information mer tydlig (<http://www.se/?page=14>). För att en text ska vara lättläst måste man enligt Centrum för lättläst ta hänsyn till språk, utseende, innehåll och bilder. Centrum för lättläst menar vidare att det är viktigt att skriva på ett sätt som kräver så lite förkunskaper som möjligt av läsaren. En lättläst text är ofta skriven med korta meningar och med vanliga och vardagliga ord och ord som är ovanliga ska förklaras. Språket skall vara enkelt och tydligt. Liknelser och bildspråk skall helst undvikas då det kan vara svårt för en ovan läsare att förstå sådant (<http://www.llstiftelsen.se/stiftelsen/vadarll.html>).

Frågan angående utgivning av lättlästa böcker togs upp för första gången i skolöverstyrelsen anslagsframställning för 1966 /67. Målgruppen var psykiskt utvecklingsstörda och barndomsdöva läsare, men LL –litteraturen har med tiden fått många andra läsare (Witting 1979:7). Det diskuterades till en början vad som skulle menas med lättlästhet och det bestämdes att lättlästhet inte skulle definieras som läsbarhet. Beslutet medförde att man inte använde något läsbarhetsindex, LIX, för att fastställa olika svårighetsnivåer. Man

utgick istället från läsares synpunkter på olika texter, och successivt växte kriterier på läslästhets fram

När det gäller framställning av LL –litteratur menar Witting att enstaka LL –böcker inte kan användas som mall för framställning av nya böcker. Man kan inte heller med en bok som utgångspunkt uttala sig om LL –boken som fenomen (Ibid.:9). Vidare menar hon att det i LL –boken kan förekomma ”oförutsedda misstag och brott mot det som är lättläst” (Ibid.:10). Enligt Witting är orsaken till detta främst att försök till att lösa bland annat formuleringsproblem har misslyckats.

Enligt Witting har vuxna individer med läsförståelsesvårigheter svårt att hitta böcker med ett tilltalande innehåll som är skrivna med ett enkelt språk. Människor med t.ex. psykisk utvecklingsstörning behärskar enligt Witting mer konkreta ord och begrepp som utgår från deras direkta erfarenhetsgrund. För dessa individer kan ord och begrepp som befinner sig på en hög abstraktionsnivå då vara svåra att förstå. Hon menar också att ”Ju avlägsnare i tid och rum som företeelser är desto svårare är det att beskriva dem så att de förstås” (Ibid.:11). Vidare är texter som innehåller begrepp och ord som är varianter av konkreta och vanliga ord svåra att förstå.

Undersökningar, med syfte att skapa ett underlag för LL –bokens utformning, genomfördes av Skolöverstyrelsens arbetsgrupp för lättlästa böcker. Vid dessa undersökningar fick individer tillhörande den grupp som LL –litteraturen riktade sig till ge sina synpunkter på olika texter och några av dem redovisas av Witting (1979:14-25). Av undersökningarna framgick det att bland annat slang, fackuttryck, poetiska ord och bildspråk kunde vara svåra för läsarna att förstå. För att förklara svåra ord kan man använda olika strategier. Ord kan bytas ut och ord, fraser och hela meningar kan läggas till för att förklara ord. Ordet kan upprepas flera gånger i olika sammanhang så att läsaren förstår dess innebörd. Svåra ord kan också förklaras genom bilder.

Undersökningarna visade också att en text som innehåller inre dialoger och tillbakablickar påverkar sammanhangsförståelsen negativt. Sammanhangsförståelsen kan också påverkas negativt om huvudpersonerna i framställningen är många och om de benämns med sina namn omväxlande med öknamn, smeknamn eller yrkesbenämningar. En text som är spännande och där personerna är karaktäristiskt och fylligt beskrivna påverkar sammanhangsförståelsen positivt. Enligt Witting visade undersökningarna också att inre logik i stoffet är viktigare än att meningarna består av kortare satser med rak ordföljd. Samtidigt framkom att en meningsbyggnad med bland annat

komplexa attribut och inskjutna förklaringar försvårar förståelsen av texten.

Att bearbeta en text i förtydligande syfte är enligt Witting ingen lätt uppgift. (Witting 1979:15). Att ingripa i förtydligande syfte innebär ofta att fokus läggs på detaljer som är konkreta och att dessa också eventuellt byggs ut. Sådana utbyggnader är emellertid inte oproblematiska eftersom bearbetningar utgår från en text vars omfång redan är bestämt och som ofta är så stort att det inte kan göras större. Följden kan bli att delar ur originalversionen måste strykas varmed texten då kan förändras betydligt.

3.6 Adaptation och modell för textbearbetning

All framställning av LL -texter och liknande, både bearbetningar av redan befintliga texter i ett visst syfte eller för en viss målgrupp och sådan litteratur som är skriven för en särskild målgrupp, skulle kunna betraktas som adaptation. Åtminstone skulle det enligt Sahlin (2001:58) kunna göra det om begreppet adaptation "tas i sin vidaste mening". Men med adaptation kan också avses att texter skrivs för en särskild målgrupp redan från början. Det är enligt Sahlin på detta sätt som Aina Lundqvist använder begreppet adaptation i sin avhandling *Syntaktisk anpassning* från 1992 (se Sahlin 2001:58).

Adaptation betyder 'lägga till rätta för', 'avpassa', och 'anpassa'. Skjøsberg, som undersökt adaptationer i barnlitteratur, menar att det varit vanligast att använda detta begrepp när litterärt stoff har bearbetats på olika sätt för att användas i andra medier t.ex. när en roman skall filmatiseras, när ett skådespel skall göras om för att sändas i TV eller när en berättelse ska dramatiseras för att sändas i radio (Skjøsberg 1982:9).

Begreppet adaptation har också definierats av bland annat Göte Klingberg. När han definierar begreppet utgår han enligt Skjøsberg från "författarens strävan att avpassa litterärt stoff efter barnets fattningsförmåga och behov" (Ibid.:11). Denna adaptation delar han in i fyra grupper: stoffväljande, formväljande, stilväljande och medieväljande adaptation (se Skjøsberg 1982:11-12).

I min undersökning har jag, för att beskriva de textingrepp som gjorts i den bearbetade versionen av novellen "Kommer hem och är snäll", utgått från den s.k operationsmodell som Sahlin använder i sin avhandling från 2001. Hon uppställer där fyra övergripande operationskategorier, strykning, tillägg, utbyte och omstrukturering (se Sahlin 2001: 275 ff.). Samma grundläggande ingreppstyper utgår även

Ostreicher från i sin avhandling från 2000, med undantag av att hon istället för omstrukturering har den något snävare kategorin omflyttning (Ostreicher 2000:58).

Med strykning avser Sahlin när enheter omfattande allt från enskilda ord till hela meningar utelämnas. Tillägg beskrivs som en spegelbild av strykning och sker när enskilda ord eller hela meningar tillkommer. Med utbyte avses när en lexikal enhet byts ut mot samma enhet i annan form eller mot en helt annan enhet. Vid omstrukturering justeras den syntaktiska strukturen genom en rad olika slags operationer, som kan vara av olika komplexitetsgrad och ”ha mycket olika räckvidd inom eller utom enskilda satser eller makrosyntagm” (Sahlin 2001:296).

4 Material

Som utgångspunkt för denna undersökning ligger som sagt två versioner, originalversionen och en lättläst version, av novellen ”Kommer hem och är snäll”. Novellen är författad av Lars Ahlin, vars

författarskap beskrivs av bland annat Lönnroth, Delblanc & Göransson (1999:248-256). Originalversionen ingår i novellsamlingen *Inga ögon väntar mig* (Ahlin, 1944:9-18) och den lättlästa versionen utgavs i samarbete med SÖ:s arbetsgrupp för lättlästa böcker (Ahlin, 1984).

Novellen gestaltar enligt Lönnroth, Delblanc & Göransson ”en äktenskaplig konflikt som på många sätt är typiskt för den ahlinska berättarkonsten med dess återkommande behandling av problematiska familje- och äktenskapsrelationer” (Lönnroth, Delblanc & Göransson 1999:253).

5 Metod

Min undersökning består av två delar: en analytisk undersökning och en empirisk undersökning. Dessa båda delar är beroende av varandra och

kompletterar varandra. Genom att jämföra resultatet av den empiriska undersökningen med resultatet av den analytiska undersökningen vill jag undersöka om det finns en tendens till att de bearbetningar som gjorts i den lättlästa versionen kan bidra till att läsarens upplevelse av den lättlästa versionen kan skilja sig från upplevelsen av originalversionen.

5.1 Analytisk undersökning

I den analytiska undersökningen jämförs de båda versionerna med varandra i syfte att kartlägga de bearbetningar som gjorts i den lättlästa versionen. Syftet är inte att göra en fullständig textanalys, utan endast att undersöka vilka skillnader som i stora drag föreligger mellan de båda versionerna. Den analytiska undersökningen utgår som sagt från en kategoriseringsmodell som har använts i andra undersökningar av textbearbetning av olika slag (se 3.6).

5.2 Empirisk undersökning

I den empiriska undersökningen har tio informanter fått läsa båda versionerna och sedan besvarat ett tillhörande frågeformulär. Hälften av informanterna läste den lättlästa versionen först, medan den andra hälften först läste originalversionen. Urvalet av informanter gjordes utifrån följande kriterier:

Informanten skall:

- ha svenska som modersmål
- vara kvinna
- inte ha någon eftergymnasial utbildning (universitets- eller högskoleutbildning)
- inte ha några diagnostiserade läs- eller skrivsvårigheter

Informanternas ålder varierar från 33 till 60 år

Den empiriska undersökningen genomfördes på följande sätt:

Informanterna tillfrågades per telefon om de ville medverka i undersökningen. De informerades också om att de skulle vara anonyma i studien. Syftet med undersökningen förklarades däremot inte. Materialet till den empiriska undersökningen delades sedan ut. I den medföljande

instruktionen (se bilaga 1) framhölls att instruktionerna skulle följas noggrant och att de inte skulle diskutera vare sig text eller frågor med någon (jfr med vad som sägs om detta i 3.2).

De frågor (se bilaga 2) som ställdes till informanterna berör både innehållsmässiga och språkliga aspekter och syftar till att undersöka läsarens upplevelse av berättelsen. Frågorna bygger till viss del på de frågor som Chambers presenterar i *Böcker inom oss – om boksamtal* (se 3.2). Frågorna är alltså inte exakt samma, men Chambers frågor kan sägas ha fungerat som en inspirationskälla till frågorna i den empiriska undersökningen. Frågorna har dock formulerats om för att passa undersökningens syfte. Huvudfrågorna är konstruerade så att de skall besvaras på en skala som har vissa likheter med den typ av skalor som Gunnar Hansson använder för att undersöka läsarens upplevelse av olika dikter (se 3.2).

6 Resultat

I detta avsnitt presenteras resultatet av den analytiska undersökningen och resultatet av den empiriska undersökningen.

6.1 Resultat av analytisk undersökning

Resultatet av den analytiska undersökningen visar att den lättlästa versionen på olika sätt har bearbetats på både lexikal och syntaktisk nivå. Bearbetningar genom strykning, tillägg, utbyten och omstrukturering har på både ord- och meningsnivå genomförts i varierande grad. En del bearbetningar framkommer tydligt vid jämförelsen av de båda versionerna, medan andra är mer komplicerade att kartlägga exakt. Den typ av bearbetning som har visat sig vara mest komplicerat att precisera är omstruktureringar. Omstruktureringar, både i samma mening och mellan meningar, har varit svårt att särskilja från andra typer av bearbetningar som utbyte och tillägg, eftersom det vid omstrukturering ofta krävs en justering eller inskott av ord för att meningen skall bli korrekt.

Bearbetningarna visade sig vara så pass omfattande att det inom ramen för denna studie inte är möjligt att redovisa dem alla. Nedan redovisas därför de olika typerna av bearbetningar endast i stora drag. En sammanfattning av de olika typerna av bearbetningar som gjorts ges först i löpande text. Därpå följer en sammanställning i tabellform som visar vilken typ av bearbetning som gjorts och antalet gånger denna typ har genomförts. Beräkning av bearbetningarnas frekvens har bara gjorts i de fall där de tydligt kunde kartläggas och isoleras från andra typer av bearbetningar.

6.1.1 Strykningar

I den bearbetade versionen har både enstaka ord, meningar och längre avsnitt utelämnats. Övergripande kan sägas att den bearbetade versionen har ett mindre nyanserat innehåll då det bland annat gjorts strykningar som kan ge läsaren viss information om t.ex. karaktärer och sinnesstämningar eller om hur något sägs osv. Tydligt i den bearbetade versionen är strykning av olika slags adverbial.

Andra detaljer som författaren har utelämnat i den lättlästa versionen är vad man skulle kunna kalla för tidstypiska ord, specifika ord som t.ex. kan ge läsaren upplysning om när berättelsen utspelar sig. Det kan också tilläggas att kommateriering är mer sparsamt förekommande i den bearbetade versionen.

I tabellen som följer ges exempel från texten på olika slags strykningar. Exempelen följs av sid- och radhänvisningar och det som står först i parentesen är sid- och radhänvisningen till originalversionen. Enheter markerade i kursiv stil är enheter som har strukits i den bearbetade versionen.

Tabell 1. Exempel på strykning

Strykning	Antal	Exempel
Adverbial	7	Är jag väntad? sa han <i>en smula spydigt</i> . (9:5 / 5:8) Han skulle följa med den där Rickard <i>hem</i> (16:17-18 / 31:9) Han gick <i>vitsigt</i> på klackarna...(10:9 / 11:7)
Attribut	5	Han gjorde en <i>mycket överlägsen</i> grimas och lutade sin kropp bakåt (O, 10:22-23). Han lutade sig bakåt och gjorde en grimas (LL, 12-10)
Beskrivning 2 av karaktärer		<i>Hon var blond och grovt byggd</i> (10:28) <i>Han är den verkligt glada laxen</i> (14:9)
Tidstypiska ord	1	Hon fick av honom rocken, kavajen och <i>kragen</i> (18:6-7 / 38:9).
Temporala bisatser	1	– Hör du inte? sa han <i>sen han upprepat virveln tre gånger</i> ” (10:13-14 / 11:17).
Kommatering	5	Det hela var onödigt, för själv ville hon inte ha mat och han ville inte heller ha mat (O,15:7-8) Det hela var ganska onödigt för själv ville hon inte ha mat och han ville inte heller ha mat. (LL, 27:3-5)

6.1.2 Tillägg

I den lättlästa versionen har det gjorts ett stort antal tillägg av olika slag och det handlar både om tillägg av enstaka ord och tillägg av hela meningar. Genom den analytiska undersökningen framkom bland annat att enstaka ord och hela meningar upprepas i den bearbetade versionen. Syftena är av olika slag, men det gemensamma tycks vara att upprepningarna har en slags förtydligande funktion för läsaren.

En typ av tillägg som gjorts i den bearbetade versionen är sådana som gjorts för att förklara olika ords betydelse och innebörd. Detta tillvägagångssätt, att förklara ord genom tillägg av olika slag, är ett sätt som författaren använder sig av vid flera tillfällen vid bearbetningen. En typ av tillägg som också framkom tydligt vid jämförelsen av texterna var tillägg av sägeverb i dialogen. I en del replikväxlingar i originalversionen har författaren utelämnat sägeverb, men valt att lägga till dem i den lättlästa versionen. Bearbetningar som inte är lika förekommande som tillägg av sägeverb är upprepning och förtydliganden. I viss mån har författaren också lagt till adverbial i den bearbetade versionen och det handlar främst om adverbial som ger information om plats och tid.

I tabellen nedan ges exempel från texten på olika typer av tillägg. Exempelen följs av sid- och radhänvisningar och det som står först i parentesen är sid- och radhänvisningen till originalversionen. Enheter markerade i kursiv stil är enheter som har tillkommit i den bearbetade versionen.

Tabell 2. Exempel på tillägg

Tillägg	Antal	Exempel
Sägeverb <i>i dialog</i>	9	– Varför tittar du inte i påsen? <i>sa han</i> (9:23 / 8:13).
Upprepning och förtydligande i dialog	2	– Ingen brådska. <i>Det är ingen brådska sa han</i> (11:17 / 16:2). <i>Han stod på tröskeln och såg på henne. Han fortsatte att prata:</i> (22:17-18).

Upprepning	10	Hon såg på honom med mörka, förtvivalade ögon (O, 10:27). <i>Och hon såg på honom.</i> Hon såg på honom med mörka förtvivalade ögon (LL, 12:13-15).
Förtydligande	35	Han såg på henne. <i>Han såg på sin fru, Tyra</i> (15:29 / 28:17).
Förklaring och förtydligande av ord	9	Anna kunde nojsa med sin gubbe, <i>skoja och le...</i> (14:29 / 26:3).
Adverbial	5	Du kommer bara att ångra dig i morron om du går ner till stan <i>nu</i> en gång till (14:16-17 / 25:6-7).

6.1.3 Utbyte

Vid jämförelsen mellan de båda versionerna framkommer det att författaren ofta bytt ut ett ord eller uttryck mot ett annat, mer eller mindre synonymt. Skillnaden mellan synonymer är ibland subtila, men de skiljer sig nästan alltid när det gäller stilvalör (jfr med vad som sägs om stilvalör i 3.4). I den bearbetade versionen används i högre grad ord som har ett större betydelseomfång (se 3.4), med undantag när det gäller personer som omtalas i texten. Personerna betecknas i den lättlästa versionen i högre grad med egennamn, vilket innebär att den bearbetade versionen innehåller färre pronomen.

Mer specifika ord har alltså i den lättlästa versionen bytts ut mot mindre specifika ord och det finns i den bearbetade versionen ett antal exempel på sådana utbyten t.ex.: *Bergs / affär*, "*Runan*" / *restaurang*, *spritat / druckit*, *stumma / tysta* etc. Denna typ av utbyten medför också att den bearbetade versionen innehåller färre ålderdomliga ord och uttryck. Ord som exempelvis *emaljhämtare* och *surkona* har i den bearbetade versionen ersatts av orden *kastrull*, och *sur käring*. Vid några tillfällen har även sägeverb bytts ut mot mindre specifika med lägre affektladdning. Vidare har det ibland gjorts utbyten av skiljetecken, vilket innebär ändring av meningstyp.

I tabellen som följer ges exempel från texten på olika typer av utbyten. Exemplet som står överst är från originalversionen. Enheter markerade i kursiv stil är enheter som har bytts ut i den bearbetade versionen.

Tabell 3. Exempel på utbyte

Utbyte	Antal	Exempel
Synonyma ord och uttryck	53	Dom skulle suppa sig <i>redlösa</i> ...(16:18-19) Dom skulle suppa sig fulla ...(31:10) Men hon drog honom till <i>schäslongen</i> (18:6). Men hon drog honom till sängen (38:8). Jag ser inte ett spår av tacksamhet hos dig, förbannade hycklerska! skrek han (12:11-12). Du ser inte ut att vara tacksam alls, förbannade hycklerska, skrek han (19:3-5).
Pronomen	11	<i>Hon</i> skrattar och är glad hur hennes gubbe än kommer hem (16-17: 12). Anna skrattar och är glad hon hur hennes gubbe än kommer hem (13:19).
Sägeverb i dialog	3	– Men du har fantamej inte tackat, <i>skrek</i> han (12:8). – Men du har tamejfan inte tackat, sa han (19:2).
Skiljetecken	7	Jag borde vara som Anna. (12:16) Om jag vore som Anna! (19:11)

6.1.4 Omstruktureringar

Omstruktureringar har gjorts både inom meningar och mellan meningar. Nedanstående ges en översikt av några förekommande omstruktureringstyper. I denna översikt har den bearbetade versionens formuleringar återgivits i kursiv stil efter originalversionens.

1) Exempel på omstruktureringar som gör subjektet till fundament i den lättlästa versionen:

Det låg några äpplen, ett par apelsiner och en liten klase blå vindruvor i den (9: 25-26)

Några äpplen, ett par apelsiner och en liten klase blå vindruvor låg i den (10: 3-4).

Fast det sved i hennes hjärta brukade Anna skratta och le (14:30-31)

Anna brukade skratta fastän det sved i hennes hjärta (26: 4-5).

Bredvid sig på golvet hade hon ställt en vit emaljhämtare med något vatten (15: 31-32)

Hon hade en kastrull bredvid sig på golvet. Det var vatten i kastrullen (30:1-2).

2) Exempel på ändrad meningstyp:

Ta av dig Sören! (10:2)

Varför tar du inte av dig, Sören? (10:13)

3) Exempel på ordföljdsändringar som rör enskilda ord:

Han ställde sig på tröskeln mellan rummet och köket (12:29).

Han ställde sig på tröskeln mellan köket och rummet (20:18-19).

4) Ordföljdsändringar som innebär en förflyttning av sägeverket:

– Sören! Jag är så fruktansvärt rädd! skrek hon. Du måste hjälpa mig! (17:20-21)

– Sören! Jag är så fruktansvärt rädd! Du måste hjälpa mig! skrek hon (36:1-2).

6.2 Resultat av empirisk undersökning

Den empiriska undersökningen visar att informanternas upplevelse av den bearbetade versionen på olika sätt och i olika grad skiljer sig från deras upplevelse av originalversionen. En översikt över informanternas samtliga svar på skalfrågorna redovisas i bilaga 3. I detta avsnitt redovisas endast skillnader mellan informanternas upplevelse mellan originalversionen och den bearbetade versionen samt de bearbetningar som kan ha bidragit till att informanternas upplevelse av originalversionen och den bearbetade versionen skiljer sig åt.

Inledningsvis, i 6.2.1, presenteras en sammanställning i tabellform som visar antalet informanter som upplevde skillnader i olika frågor mellan originalversionen och LL-versionen. Därpå, i 6.2.2, följer en sammanfattning av den enskilde informantens upplevelse. Avslutningsvis, i 6.2.3, redovisas möjliga kopplingar mellan bearbetningar som gjorts i den lättlästa versionen och skillnader i informanternas upplevelse.

6.2.1 Översikt över skillnader i enkätsvaren

Enkäten var utformad så att informanterna skulle besvara frågorna på en skala. Informanterna skulle också svara på ett antal följdfrågor. Sammantaget rörde det sig om 23 frågor, vars exakta formuleringar framgår i bilaga 2. I nedanstående tabell, som ger en översikt över de skillnader i läsupplevelse som framgick av den empiriska undersökningen, har frågeformuleringarna endast kortfattat antytts.

Tabell 4. Antalet informanter som upplevde skillnad mellan versionerna

Fråga	Totalt	Original	LL -version
1. Läsupplevelse	8	8	-
2. Åsikt om novell	7	5	2
3. Känslor	6	5	1
4. Delaktighet	9	7	2
5. Karaktärer	6	6	-
6. M. personlighet	7	5	2
7. K. personlighet	5	2	3
8. M.osympatisk/sympatisk	5	3	2
Fråga	Totalt	Original	LL -version

9. K.osympatisk/sympatisk	6	3	3
10. Sympati för mannen	5	5	-
11. Sympati för kvinnan	5	2	3
12. Bild av andra personer	7	5	2
13. Miljöer	7	4	3
14. Tid	6	1	5
15. Språk i dialog	9	8	1
16. Tydlighet i dialog	7	5	2
17. Sinnesstämning dialog	6	5	1
18. Sätt att skriva	6	5	1
19. Läsa mellan raderna	7	4	3
20. Lättläst / svårläst	5	2	3
21. Lätt / svår att förstå	2	1	1
22. Lätt/svår att hänga med	5	3	2
23. Rekommendation	3	2	1

Tabell 4. Sifferkolumn 1 visar det totala antalet informanter som upplevde skillnader i den specifika frågan. I kolumn 2 och 3 anges hur många av dem som var mer positiva till originalversion respektive till den bearbetade versionen.

6.2.2 Redovisning av informanternas upplevelse

I detta avsnitt redogörs skillnader som informanterna upplevde mellan originalversionen och den bearbetade versionen. Som utgångspunkt ligger informanternas svar på skalfrågorna och svaren på följdfrågorna. Varje informant redovisas för sig. Fokus ligger i redovisningen endast på skillnader i deras upplevelse mellan originalversionen och den bearbetade versionen. Siffrorna inom parantes anger antalet steg som deras svar skiljde sig på skalorna.

Informant A

Informant A anger att originalversionen gav en starkare läsupplevelse än den lättlästa versionen (2). Informanten tycker också bättre om originalversionen (4) och uppger att den är skriven med ett enkelt språk, att den är lättläst och att den innehåller talspråk. Den lättlästa versionen beskriver hon som rå när det gäller språk, uttryck och innehåll. Den bearbetade versionen berörde henne i lägre grad (5) och hon kände sig också mindre delaktig i den (5). Framställningen av Tyra som ”den

typiska alkisfrun som finner sig” var det som berörde mest i originalet medan språket, Sörens sätt att tala till Tyra, berörde henne i LL – versionen.

Informant A kunde också i högre grad se personerna framför sig när hon läste originalversionen (3); hon upplever att originalet gav en målande beskrivning av miljön, personporträtt och av handlingar, även om beskrivningen av klädsel och miljö i LL –versionen gjorde att också denna version blev levande. Både Sörens personlighet (3) och Tyras personlighet (1) beskrivs i högre grad i originalversionen. Hon tycker att Sören där framstår som dryg, överlägsen och nedlåtande.

Sören (3) och Tyra (1) uppfattas som mindre sympatiska i den bearbetade versionen och hon känner också mindre sympati för Tyra i denna version. Dessutom fick hon i mycket högre grad en bild även av andra personer som omnämns i originalversionen (8), t.ex. av karaktären Rickard. Även miljöer tycker hon beskrivs mer ingående i originalversionen (7) och ger köket som exempel.

Dialogen i originalversionen är i betydligt högre grad skriven med ett naturligt språk och informanten menar att det handlar om ett enkelt talspråk. Dialogen i denna version är också i mycket högre grad skriven på ett sätt som gör att det är lätt att förstå vem som säger vad (8).

Författarens sätt att skriva i originalversionen tilltalar henne i betydligt högre grad (8) och den är i betydligt högre grad skriven på ett sätt som gör att man kan läsa mellan raderna (6).

Originalversionen är också mer lättläst (4) och något lättare att hänga med i (1).

Informant B

Informant B upplever skillnader i tolv frågor, varav tre är marginella. Hennes övriga svar skiljer sig två steg på skalan.

Originalversionen gav henne en starkare läsupplevelse (2). Tyras personlighet beskrivs i något lägre grad i originalversionen (1) och hon kände också mindre sympati för Tyra i denna (2). Andra karaktärer (2) och miljöer (1) som förekom i berättelsen såg hon tydligare i originalversionen. Dialogen i den lättlästa versionen är i lägre grad skriven med ett naturligt språk (2) och hon menar att det är ”för mycket upprepning i själva texten”. Dialogen i den bearbetade versionen är enligt informant B också i lägre grad skriven på ett sätt som gör att det är lätt att förstå vem som säger vad (2). Karaktärernas sinnesstämning syns också i lägre grad genom dialogen i den bearbetade versionen (2). Vidare upplever hon att originalversionen är skriven på ett sätt som gör

att läsaren i högre grad kan läsa mellan raderna (2). LL –versionen upplevs som något mer lättläst (1) och lättare att hänga med i (2). Däremot uppger hon att originalversionen är lättare att förstå (4).

Informant C

Informant C uppger att originalversionen innebar en starkare läsoplevelse (2) och denna version tilltalar henne också något mer (1). Däremot kände hon sig mer delaktig i berättelsen när hon läste den lättlästa versionen (1). Personerna i novellen såg informant C i högre grad framför sig i originalversionen (2). Sörens personlighet beskrivs enligt henne också mer ingående i denna version (2) medan hon anser att Tyras personlighet framkommer i högre grad i den bearbetade versionen (2). Både Sören och Tyra uppfattas som mer sympatiska i LL -versionen (2). Vidare tror informanten i högre grad att originalversionen inte utspelar sig i nutid (3).

Dialogen är enligt informant C i något högre grad skriven med ett naturligt språk i originalversionen (1) och hon upplever att karaktärernas sinnesstämning syns i högre grad genom dialogen i denna version (2). Hon tycker att dialogen i den bearbetade versionen i högre grad är skriven på ett sätt som gör att det är lätt att förstå vem som säger vad (1). Informanten upplever den bearbetade versionen som mer lättläst (1). Däremot anser hon att originalversionen är något lättare att hänga med i (1).

Informant D

Informantens svar skiljer sig i alla frågor förutom tre. Skillnaden i informantens svar varierar från marginella skillnader till mycket stora skillnader. Originalversionen gav informant D en starkare läsoplevelse (6) och den tilltalade henne i högre grad (2) Hon anser att det inte finns någon känsla i innehållet i LL –versionen och menar att språket är ”för enkelt och för rakt”. Den bearbetade versionen gjorde henne också mindre berörd (5) och upplevelsen av delaktighet i berättelsen var starkare i originalversionen (7).

Informanten såg hon i högre grad personerna framför sig när hon läste originalversionen (5) eftersom hon anser att det utifrån den lättlästa versionen var ”svårt att få till sig en bild”. Båda huvudkaraktärernas personlighet beskrivs i högre grad i originalversionen (3). Tyra beskriver hon som snäll, undergiven, omtänksam, svag, modig, stark och olycklig i originalversionen och som svartsjuk, egoistisk, gnatig och

tjätig i den bearbetade versionen. Sören upplevs som mer sympatisk i den bearbetade versionen (4). En bidragande faktor till detta är att informanten upplever att han i originalversionen ”säger fula saker om frun”. Tyra upplevs som mindre sympatisk (3) i den bearbetade versionen. Hon kände mer sympati för Sören i denna version (3), men mindre sympati för Tyra (6); hon upplever att Tyra i den bearbetade version är kort i tonen och har svårt för att prata. I originalversionen beskrivs Tyra som en ”nertryckt kvinna som inte orkar ta sig loss”.

I originalversionen fick informant D i högre grad en bild av andra personer som omnämns i novellen. (4) och nämner Anna som enligt henne är lika nertryckt som Tyra och Rickard som inte är någon ”bra kompis till Sören”. Hon hade svårt att få grepp om andra personer i LL –versionen och upplevde att det bara var någon som ville ha honom kvar på krogen. Hon kunde också i högre grad se miljöer som förekom i berättelsen framför sig när hon läste originalversionen (4) och ger följande exempel: Rum, kök. Skrivbord – papper, köksstol - skala potatis – handfat, spis, schäslong. Miljön beskrivs enligt henne inte i LL –versionen vilket hon visar genom de exempel som följer: Kök, diskbänk, skafferi. Vidare tror informanten att originalversionen i högre grad utspelar sig i nutid (4) men har ändå gett exempel på ord från originalversionen som *handfat*, *emaljhämtare* och *schäslong*, som enligt henne visar på att den utspelar sig i dåtid. Enligt Informanten används mer nutida ord i den bearbetade versionen och hon påpekar att det i denna version används ordet soffa och inte schäslong.

Dialogen i originalversionen är enligt informanten i högre grad skriven med ett naturligt språk (6), med ett ”absolut naturligt språk”. Hon upplever att det inte finns någon känsla i språket i den bearbetade versionen, att det bara är ord. Dialogen i den lättlästa versionen är i högre grad skriven på ett sätt som gör att det är lätt att förstå vem som säger vad (1). Karaktärernas sinnesstämning syns i högre grad genom dialogen i originalversionen (6) och hon tilltalas mer av författarens sätt att skriva i denna version (6).

Författarens sätt att skriva, dialoger och sinnesstämning bidrar till att informant D ”ser hela bilden framför sig” vilket bidrar till att novellen berör henne. Den bearbetade versionen består enligt henne av raka, korthuggna meningar. Originalversionen är enligt henne också i högre grad skriven på ett sätt som gör att man kan läsa mellan raderna (6) och hon menar ”de älskar och hatar varandra men kan inte ta sig loss”. När hon läste LL –versionen fick hon ingen känsla överhuvudtaget för att något fanns att läsa mellan raderna (6). Informant D skulle i lägre grad rekommendera den bearbetade versionen (2).

Informant E

Informant E upplever skillnad på tio av frågorna. På sex frågor är skillnaden mellan upplevelsen mellan den lättlästa versionen och originalversionen marginell. På tre frågor skiljer sig svaren två steg och på två frågor skiljer hennes svar sig tre steg. Hennes svar tyder alltså på att hennes upplevelse av den lättlästa versionen, om än inte i hög grad, skiljer sig från hennes upplevelse av originalversionen.

Originalversionen gav informant E en något starkare läsoplevelse (1) och hon kände sig mer delaktig i berättelsen när hon läste denna version (2). Hon såg personerna framför sig i högre grad när hon läste originalversionen (2) och berättar att hon som ung såg denna novell på TV med Keve Hjelm som Sören och att hon också då ”blev väldigt berörd på grund av hans utspel mot sin snälla fru”. I den lättlästa versionen såg hon kompisarna på krogen som enligt henne antagligen bara är män i en karsk miljö. Sättet dom bad honom att stanna på gav henne också en bild av dem. Originalversionen beskriver enligt informant E också i högre grad Sörens personlighet (1), vilken framkommer genom det hela tiden återkommande uttrycket ”kommer hem och är snäll” som enligt informanten understryker ”hans rätt att vara ute och supa”. Tyras upplevs som mer sympatisk i den lättlästa versionen (1), vilket följande avsnitt från texten medverkar till: ”Om hon inte vore så präktig kunde vara som Anna, fast Tyra vet att Anna lider och har det svårt”. Tyra upplevs också som sympatisk i originalversionen då informanten menar att ”Tyra finner ju sig i Sörens kommentarer till sitt yttre med kämpar med sitt inre” vilket hon beskriver som en svår situation.

Informant E kunde i högre grad se miljöer som förekom i berättelsen framför sig när hon läste den lättlästa versionen (1). Däremot fick och hon en tydligare bild av de andra personerna som omnämns i novellen när hon läste originalversionen (3). Karaktären Rickard ”som skulle ha chans på en helpanna”, beskrivs enligt informanten ”som en festprisse som var svår att motstå”.

Dialogen i originalversionen är i högre grad skriven på ett sätt som gör att det är lätt att förstå vem som säger vad (1) eftersom informanten tycker att den är lätt och tydlig och att den inte innehåller några svårigheter. Karaktärernas sinnesstämning syns också i högre grad genom dialogen i denna version (1). Det som särskilt bidrog till detta var enligt informanten deras inre tankar, Sörens försök att hela tiden påpeka sin snällhet och Tyras tystnad. Vidare anser hon att original- versionen i

högre grad är skriven på ett sätt som gör att man kan läsa mellan raderna (3).

Informant F

Informanten upplever skillnad i sex avseenden. Skillnaderna är marginella eftersom det endast skiljer ett steg på skalan mellan dem.

Informant F tycker sämre om den bearbetade versionen och menar att texten innehåller väldigt mycket upprepningar och att språket känns "lite naivt". Sammantaget blir det enligt henne inte bra eftersom man som läsare får man svårt att engagera sig. Också originalversionen innehåller enligt informanten ett enkelt språk med mycket upprepningar, vilket gör att hon inte heller tilltalas av den. Originalversionen berörde henne ändå mer, eftersom hon tycker att språket kändes "lite mer levande". Hon tycker också att man fick mer information i originalversionen och hon kände sig något mindre delaktig i den lättlästa versionen. Informanten uppger att hon fick en något tydligare bild av personerna i den lättlästa versionen och ger karaktären Anna och Rickard som exempel.

Dialogen i originalversionen är enligt informant F i något högre grad skriven med ett naturligt språk men hon menar att den känns gammal, att ingen pratar så nu förtiden. Hon påpekar att det var säkert ett naturligt sätt att uttrycka sig på när den skrevs. Hon menar att det finns väl ingen idag som "har nos på en helpanna", vilket enligt henne låter som en "gammal pilsnerfilm". Dialogen i den bearbetade versionen upplevs som krystad "med dagens mått mätt". Informant F tycker sämre om författarens sätt att skriva i den lättlästa versionen. Hon har svårt att bli fångad av texten i LL -versionen för att den innehåller mycket upprepningar och är övertydligt skriven. Originalversionen tilltalar henne inte heller eftersom hon tycker att också den är enkelt och tråkigt skriven.

Informant G

Informant G visar genom sina svar på skalfrågorna att hennes upplevelse av den lättlästa versionen skiljer sig i relativt hög grad från upplevelsen av originalversionen. På 18 av de 23 frågorna skiljer sig informantens svar åt mellan de båda versionerna.

Informant G uppger att originalversionen gav henne en starkare läsupplevelse (1), däremot tycker hon mer om LL -versionen (3). Hon upplevde att originalversionen var mer opersonlig vilket medförde att

hon inte blev lika berörd av den (4) och hon kände sig också mer delaktig i berättelsen när hon läste den lättlästa versionen (2).

Enligt informanten beskrivs Sörens personlighet i högre grad i den lättlästa versionen (1). Sörens personlighet tycker hon framkommer i det avsnitt där han ”tänker i texten, och vill vara den person som hon vill”. I originalet uppfattas han som självupptagen och en smula spydig. Sören uppfattas som mer osympatisk i originalversionen (2) men informanten uppger att hon känner mindre sympati för Sören i den bearbetade versionen (1). De andra personerna som förekom i novellen fick hon en betydligt klarare bild av när hon läste den lättlästa versionen (5) och hon ger ”väninnan” och ”kompisen” som exempel. Miljöer som förekom kunde hon också se i högre grad framför sig i denna version (4). Avsnittet som beskriver när Tyra står i fönstret och tittar efter Sören, för att sedan rusa till hallen och damma, framkallade hos henne en bild av en lägenhet. Informanten tror i högre grad, på grund av Tyras klädsel, att den lättlästa versionen inte utspelar sig i nutid (2). Hon tror inte heller att originalversionen utspelar sig i nutid, pga. klädsel och deras språk. Som exempel nämner hon ordet ”sta” som hon menar är ett gammalt uttryck.

Dialogen i den lättlästa versionen är enligt informanten i högre grad skriven med ett naturligt språk (2), och ger åter ordet ”sta” som exempel som förekommer i originalversionen. Karaktärernas sinnesstämning syns genom dialogen i den lättlästa versionen i något högre grad (1). Informanten tilltalas i högre grad av författarens sätt att skriva i den lättlästa versionen (4) eftersom karaktärerna enligt henne beskrivs väldigt tydligt i den. Originalversionen upplevde hon som mer ”kall”. LL-versionen är enligt henne också skriven på ett sätt som gör att man i högre grad kan läsa mellan raderna (5). Hon tycker att den lättlästa versionen är betydligt mer lättläst (5), lättare att förstå (2) samt något lättare att hänga med i (1). Avslutningsvis skulle informant G i betydligt högre grad rekommendera den lättlästa versionen framför originalversionen (6) eftersom hon upplever originalversionen som mer långgrandig.

Informant H

Informant H uppger att den lättlästa versionen gav henne en svagare läsoplevelse (4). Hon blev också mer berörd av originalversionen (5) då hon tycker att inledningen i den lättlästa versionen är segdragen och upprepande. Informanten kände sig mer delaktig berättelsen i originalversionen (3) och hon såg också personerna i berättelsen framför

sig i högre grad i denna version (2). Sörens personlighet beskrivs enligt henne också i högre grad i denna (1). Tyra uppfattar hon som mer osympatisk i den bearbetade versionen (3). Hon känner mindre sympati för Sören i denna version (1) medan hon känner mer sympati för Tyra i den bearbetade versionen (2).

Miljöer som förekom i berättelsen såg informanten i högre grad framför sig när hon läste den bearbetade versionen (6) och hon tror i högre grad att denna version inte utspelar sig i nutid (2). Hon tycker att språket i originalversionen känns modernt medan hon anser att texten i den bearbetade versionen ”känns lite som gammalsvenska”. Hon tror att den bearbetade versionen utspelar sig i dåtid, någon gång på 40 –talet, eftersom ”man sitter inte på en stol och skalar potatis”.

Dialogen i originalversionen är enligt henne skriven med ett naturligare språk (6). Dialogen i LL -versionen upplevs som onaturlig och segdragen. Karaktärernas sinnesstämning syns också i något högre grad genom dialogen i originalversionen (1). Informanten tilltalas i högre grad av författarens sätt att skriva i originalversionen (6) och hon tycker att originalversionen är lättläst. Informanten tycker inte alls om författarens sätt att skriva i den bearbetade versionen då hon uppger att ”språket i texten är torftigt och trist rätt igenom”. Avslutningsvis anser hon att originalversionen i högre grad är skriven på ett sätt som gör att man kan läsa mellan raderna (2).

Informant I

Informant I upplever att den bearbetade versionen gav henne en svagare läsupplevelse (2) och hon tyckte också sämre om den (1). Berättelsen tilltalade henne inte överhuvudtaget, men hon uppger att hon inte kan förklara varför hon inte tilltalas av originalversionen. Den bearbetade versionen beskrivs som ”ganska enformig” och den berörde henne också i lägre grad (1). Hon tyckte inte om den bearbetade versionen eftersom den som enligt henne innehöll ”för mycket upprepningar”. Hon kände sig mer delaktig i berättelsen när hon läste originalversionen (4).

Personerna i novellen såg informanten i högre grad framför sig när hon läste originalet (1) och hon anser att texten var beskrivande i många avseenden. Beskrivningar LL -versionen bidrog också till att hon kunde se personerna i berättelsen. Sören upplevs som mer osympatisk i den bearbetade versionen (1) och informant I kände också sympati i lägre grad för honom i denna version (1). Andra personer som förekom i novellen fick hon i högre grad en bild av när hon läste originalet (1). Hon kunde också i högre grad se miljöer som förekom i berättelsen när

hon läste denna version (2) och hon upplever att deras lägenhet var något utförligare beskriven i denna. Den bearbetade versionen utspelar sig enligt informanten i högre grad i dåtid (1). Bidragande till att hon tror att LL –versionen utspelar sig i dåtid är bland annat papperspåsen till frukten.

Dialogen i originalversionen är i högre grad skriven med ett naturligt språk (5) och hon uppger att hon ”inte gillar” dialogen i den lättlästa versionen. Genom dialogen i originalversionen framgår det i högre grad vem som säger vad (2). Dialogen i de båda versionerna är lätta att förstå, men informanten upplever dialogen i den bearbetade versionen som ”lite tjatig”. Informanten tycker också sämre om författarens sätt att skriva i den bearbetade versionen (2) och hon uppger att den ”är jobbig” att läsa. Originallet upplevs av informanten som mer lättläst (1) och hon tycker också att det var lättare att hänga med i den (1) Hon upplevde att originalversionen tydligt beskrev vem som sa vad och vad som hände.

Informant J

Informant J upplever skillnad mellan originalversionen och den bearbetade versionen i tolv frågor. I åtta av dem är skillnaderna marginella och de resterande fyra skiljer två steg. Hennes upplevelse tycks därmed inte skilja sig i särskilt hög grad mellan de båda versionerna.

Originalversionen tilltalar informanten mer (2) och hon menar att den innehåller fler detaljer vilket gör den mer intressant att läsa. Berättelsen berättas i originalversionen enligt henne också med andra ord, t.ex. ”på snusen” istället för ”full”. Originallet bidrog också till högre grad av delaktighet (1). Sörens och Tyras personligheter framkommer enligt informant J i högre grad i den bearbetade versionen (1) och Tyra uppfattas också som något mer sympatisk i denna version (1). Hon kände mindre sympati för Sören (2) men mer sympati för Tyra i den bearbetade versionen (1). Originalversionen gav i högre grad informanten en bild av andra karaktärer (1) och hon tror i högre grad att den bearbetade versionen inte utspelar sig i nutid (1).

Dialogen i original versionen är i högre grad skriven med ett naturligt språk (1). Hon anser att dialogen är skriven ”rak på sak” och att den innehåller ”vardagssvenska”, svordomar och slang. Dialogen i den bearbetade versionen är enligt henne i högre grad skriven på ett sätt som gör att det är lätt att förstå vem som säger vad (2). Den bearbetade versionen är också enligt informant J i högre grad skriven på ett sätt som gör att man kan läsa mellan raderna (2).

6.3 Kopplingar till bearbetningar

Den empiriska undersökningen visar som sagt att informanternas upplevelse mellan originalversionen och den bearbetade versionen skiljer sig, i olika grad och på olika sätt. I detta avsnitt redovisas bearbetningar som kan ha bidragit till att upplevelsen av versionerna skiljer sig åt.

Jag har, i de frågor där skillnader framkommit genom skalfrågorna, utgått från de exempel som informanterna har givit från texterna. Exempelen har jag sedan jämfört med samma textavsnitt i den andra versionen för att se vilka bearbetningar som gjorts. I detta avsnitt redovisas inga slutgiltiga svar, utan endast möjliga kopplingar mellan bearbetningar och informanternas upplevelse. Exempelen redovisas i bilaga 4.

Strykning av hela meningar kan ha bidragit till att:

- informant A i högre grad kunde se personerna framför sig när hon läste originalversionen (se exempel 4 och 5).
- Informant H såg personerna i högre grad framför sig när hon läste originalversionen (se exempel 4).
- Informant I såg personerna i högre grad framför sig när hon läste originalversionen (se exempel 4).
- Informant I kände sympati för Sören i lägre grad. Hon ger ett exempel på ett avsnitt i originalversionen som gjorde att hon kände "lite sympati" för honom (se exempel 12).

Strykning av attribut kan ha bidragit till att:

- Informant I såg personerna i högre grad framför sig när hon läste originalversionen (se exempel 7).

Strykning av attribut och utbyte av en hel mening kan ha bidragit till att:

- Informant A i lägre grad berördes av LL-versionen. Hon uppger att bland annat "beskrivningen av kvinnan som den typiska alkisfrun som finner sig" berörde henne i originalversionen (se exempel 2).

Tillägg av enstaka ord kan ha bidragit till att:

- Informant A upplever den bearbetade versionen som rå i språk, innehåll och uttryck. I ett exempel som ges upprepas ett ord. Ordet har dessutom strukits under av informanten (se exempel 1).

Tillägg, upprepning kan ha medverkat till att:

- Informant G upplever att Sörens personlighet beskrivs i något högre grad i den lättlästa versionen. Sörens personlighet tycker hon framkommer i det avsnitt där han ”tänker i texten, och vill vara den person som hon vill” (se exempel 9).
- Informant G i högre grad kunde se miljöer framför sig när hon läste den bearbetade versionen (se exempel 14).
- Informant D upplever att det inte finns någon känsla i språket i dialogen i den bearbetade versionen. Hon upplever att det bara är ord. Dialogen i originalversionen är däremot skriven med ett ”absolut naturligt språk” (se exempel 16).

Tillägg, upprepning i förtydligande syfte kan ha medverkat till att:

- Informant H blev mindre berörd av den bearbetade versionen då hon upplever inledningen som upprepande och segdragen (se exempel 3).
- Informant B upplever att Tyras personlighet beskrivs i lägre grad i originalversionen (se exempel 6).
- Informant D upplever Tyra som egoistisk, svartsjuk, gnatig och tjatig i den bearbetade versionen, medan hon i originalversionen ger en betydligt mer positiv bild av henne (se exempel 10).
- Informant H uppfattar Tyra som mindre sympatisk i den lättlästa versionen. I originalversionen beskrivs Tyra som en genomskinlig person som inte vet var hon står. I LL –versionen uppfattas hon som en orolig, rädd, osäker människa som gör allt att vara till lags (se exempel 11).
- Informant D anser att det inte finns något att läsa mellan raderna i den bearbetade versionen (se exempel 18).
- Informant B tycker att originalversionen är lättare att förstå och hon ger två exempel från den bearbetade versionen som hon tycker är konstiga (se exempel 19 och 20).

Utbyte kan ha medverkat till att:

- Informant I såg personerna i högre grad framför sig när hon läste originalversionen (se exempel 8).
- Informant A i mycket lägre grad fick en bild av andra personer som förekom i berättelsen när hon läste originalversionen och hon ger karaktären Rickard som exempel (se exempel 13).
- Informant I i högre grad tror att den bearbetade versionen utspelar sig i dåtid. Bidragande till detta är papperspåsen till frukten (se exempel 15).
- Informant F anser att dialogen i den bearbetade versionen i högre grad är skriven med ett naturligt språk (se exempel 17).

7 Diskussion

I detta avsnitt tar jag inledningsvis upp metodiska reflektioner som rör den analytiska och den empiriska undersökningen. Avslutningsvis ges en sammanfattande diskussion.

7.1 Metodiska reflektioner

Studien innehåller både en analytisk undersökning och en empirisk undersökning, vilket för mig har inneburit ett stort material att bearbeta. Processen har varit intressant och lärorik men stundom också mycket mödosam.

Att tillämpa den operationsmodell som används av bland annat Sahlin och Ostreicher (se 3.6) för att kartlägga bearbetningar som gjorts i LL – versionen, innebar inga större problem. Att upptäcka vilka bearbetningar som gjorts i den lättlästa versionen var inte heller särskilt svårt. Svårigheten låg istället i att presentera och sammanställa dessa bearbetningar på ett tillfredsställande och tydligt sätt, dels på grund av att de studerade textmassorna var omfattande, dels på grund av att bearbetningarna i LL –versionen visade sig vara omfattande.

Den empiriska undersökningen är den del som inneburit mest arbete och flest metodiska problem att lösa. Urvalet av informanter innebar inget större problem, och jag fick tag i en någorlunda homogen grupp. Att informantgruppen var homogen var nämligen av betydelse för undersökningen för att jag inte skulle behöva ta hänsyn till alltför många bakgrundsvariabler. Anledningen till att jag valde att genomföra den empiriska undersökningen just med kvinnor var helt enkelt den att det var den grupp som jag hade lättast att få tag i.

Då jag på grund av bland annat tidsmässiga skäl inte hade möjlighet att genomföra intervjuer med varje enskild informant, var jag mycket noga med utformandet av instruktioner och frågor. I instruktionerna förklarades inte syftet med undersökningen då undersökningens utfall skulle ha kunnat påverkas om informanterna i förväg hade varit medvetna om syftet.

Själva frågorna till informanterna, vilka var förutsättningen för hela studien, var inte helt lätta att utforma, men informanternas svarsbeteende tyder på att jag trots allt lyckades ganska bra med detta. Jag valde att använda en niogradig skala istället för Hanssons sjugradiga (se 3:2) eftersom jag ville ha en mer nyanserad skala. Valet att använda skalfrågor gjordes på grund av att skillnaderna mellan informanternas upplevelse av versionerna tydligare skulle framträda.

Utgångspunkten för de öppna frågorna var Chambers frågor (se 3.2), trots att denne uttryckligen säger att det inte är meningen att någon läsare, varken skriftligt eller muntligt, ska få i uppgift att i tur och ordning besvara sådana frågor. Jag har ändå utgått från just Chambers frågor eftersom jag anser att de kan väcka olika tankar och känslor hos

läsaren samt ge en helhetsbild av informantens upplevelse av berättelsen.

Kombinationen av skalfrågor och öppna frågor gav ganska tydliga svar på den första av mina forskningsfrågor, dvs. om läsarens upplevelse skiljer sig åt mellan de båda versionerna. Däremot var det svårt att utifrån enkätsvaren kartlägga vilka specifika bearbetningar som bidrog till att versionerna upplevdes olika, vilket var ett av syftena med de öppna frågorna. Informanterna besvarade emellertid inte dessa frågor på ett sätt som gav några lättolkade kopplingar till de olika textbearbetningsstrategierna.

Genom denna studie har jag blivit varse vidden av de metodiska problem som är förknippade med att undersöka ett så komplicerat fenomen som estetisk upplevelse. Många faktorer spelar in, inte minst att det handlar om min tolkning av andras upplevelser vilket innebär att resultatet som presenteras är ”en tolkning av andra graden” (se 3.2). Därför måste man kanske se på resultatet av denna undersökning med en viss försiktighet och inte som slutgiltiga svar på mina forskningsfrågor.

7.2 Sammanfattande diskussion

Resultatet av undersökningen visar att informanterna upplevde skillnad mellan originalversionen och den bearbetade versionen (se 6.2), vilket jag anser är mycket spännande och intressant. Berättelsen är ju trots allt densamma, och det är ju också samma författare som bearbetat texten vilket gör att man kan utgå från att han vill berätta samma historia.

När jag formulerade studiens syfte och forskningsfrågor hade jag inte en aning om undersökningens utfall, men jag tänkte att åtminstone en viss skillnad i informanternas upplevelse mellan versionerna skulle framkomma, eftersom jag själv både lagt märke till skillnader mellan dem och reagerat olika på dem vid en första genomläsning. Vid den analytiska undersökningen kunde jag också konstatera att det gjorts en mängd olika ingrepp vid textbearbetningen. Några av dem framstod klart och kunde lätt kategoriseras, medan andra var mer svårdefinierbara (se 6.1).

Den analytiska delen var mycket intressant och lärorik att genomföra. Inte minst intressant var att många av de bearbetningsstrategier LL – versionen av Ahlins novell gav prov på är sådana som beskrivs i den tidigare forskningen om adaptation och LL –litteratur som jag redogör för i min litteraturoversikt (se 3.5). Att det finns sådana kopplingar mellan bearbetningar som gjorts i den lättlästa versionen och tidigare

forskning kring LL –litteratur är i och för sig inte särskilt konstigt, eftersom den bearbetade versionen är utgiven i samverkan med den grupp, SÖ:s arbetsgrupp för lättlästa böcker, som påbörjat och utvecklat LL –litteraturen. Intressant är också likheterna mellan den tidiga forskningen kring LL –litteratur och den sammanfattning av lättläst litteratur som idag ges på Centrum för lättläst hemsida (se 3.5), eftersom textbearbetningar tycks följa samma principer nu som då. Intressant är också att den bearbetade versionen inte upplevs som mer lättläst av flertalet informanter, vilket jag tror till viss del kan bero på att läsaren inte stött på en sådan text tidigare. Att den informantgrupp jag valt att utgå från inte tillhör den målgrupp som ”läsa lätt” litteraturen i första hand vänder sig till, är en viktig aspekt att ta hänsyn till i denna undersökning.

Jag har i uppsatsen inte fokuserat på hur informanterna upplever versionerna utan på skillnaden mellan deras upplevelse av dem. En del informanter uppvisar skillnad i många av frågorna, medan andra uppvisar färre skillnader. En del upplever mycket stor skillnad i olika frågor medan andra genom sina svar säger sig uppleva marginella skillnader. Att informanternas upplevelse av originalversionen och den bearbetade versionen skiljde sig i den omfattning som framkom genom den empiriska undersökningen (se 6.2), tycker jag är mycket spännande. Jag tycker att det är särskilt intressant att en del informanter upplever huvudkaraktärerna på olika sätt i originalversionen och i den bearbetade versionen. Detta visar bland annat informant D prov på eftersom hon fick en helt annan uppfattning av den kvinnliga huvudkaraktären. Hon upplevde Tyra som bland annat gnatig och tjatig i den bearbetade versionen, vilket kunde kopplas till bearbetning av typen tillägg som gjorts i en dialog (se 6.2.2 och 6.2.3).

Denna studie innehåller som sagt två omfattande undersökningar vilket medfört ett omfattande material att sammanställa. Trots det omfattande arbetet är denna undersökning enbart en pilotstudie, vilket innebär att man inte utifrån den kan dra några slutgiltiga resultat. Detta beror dels på att undersökningsgruppen inte består av mer än tio informanter och dels att undersökningen bara utgår från en novell. Några definitiva slutsatser kan därför knappast dras utifrån undersökningen. Men jag anser ändå att den kan bana väg för andra studier. Den skulle bland annat kunna användas för utvecklandet av LL -litteratur. Den skulle också kunna ligga till grund för vidare litteraturvetenskapliga eller språkvetenskapliga studier. I denna studie har jag som sagt rört mig i gränslandet mellan språkvetenskap och

litteraturvetenskap och jag kan bara konstatera att landskapet i detta gränsland är mycket spännande men också snårigt.

Litteraturförteckning

Ahlin, Lars 1944. *Inga ögon väntar mig*. Lund: Rahms, s. 9-18.

Ahlin, Lars 1984. *Kommer hem och är snäll*. Stockholm: Alba.

Cassirer, Peter 1996. *Stilen är budskapet eller Den medskyldige läsaren*.

- Om Hjalmar Söderbergs "Pälsen". I Josephson (red.). *Stilstudier. Språkvetare skriver litterär stilistik*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag, s. 85-124.
- Cassirer, Peter 2003. *Stil, stilistik och stilanalys*. Stockholm: Natur och kultur.
- Chambers, Aidan 1993. Böcker inom oss. Om boksamtal. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Gellerstam, Martin 1996. Anföringens estetik. Om dialogformler i tvärspråkligt perspektiv. I Josephson (red.). *Stilstudier. Språkvetare skriver litterär stilistik*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB, s. 12-29.
- Hansson, Gunnar, 1959. *Dikten och läsaren. Studier över diktupplevelsen*. Stockholm: Bonnier.
- Hansson, Gunnar 1970. *Litteraturen och mottagarna*. Preliminär utgåva. Lund: Gleerups.
- Hellspong, Lennart & Per Ledin 1997. *Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Hellspong, Lennart 2001. *Metoder för brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Josephson, Olle 1996. Text och tolkning. Några inledande ord om språkvetenskap och litterär stilistik. I Josephson (red.). *Stilstudier. Språkvetare skriver litterär stilistik*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag, s. 7-11.
- Lönnroth, Delblanc & Göransson 1999. *Den svenska litteraturen 3. Från modernism till massmedial marknad*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag AB.
- Melin, Lars & Sven Lange, Sven 2000. *Att analysera text. Stilanalys med exempel*. Lund: Studentlitteratur.
- Ostreicher, Annelie. *Bearbetning av tidningstext. En studie om texthantering vid sex svenska nyhetstidningar*. (Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 52.) Uppsala 2000.
- Platzack, Christer 1974. *Språket och läsbarheten. En studie i samspelet mellan läsare och text*. Lund: CWK Gleerup bokförlag.
- Sahlin, Inger 2001. *Tal och undertexter i textade svenska TV – program. Probleminventering och förslag till analysmodell*. (Nordistica Gothoburgensia 23.) Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Skjøsberg, Kari 1982. *Vem berättar? Om adaptationer i barnlitteratur*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

- Söderberg, Barbro 1996. Mellan raderna och orden. Om stil, stilistiska inferenser och litterär tolkning. I Josephson (red.). *Stilstudier. Språkvetare skriver litterär stilistik*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag, s. 66-84.
- Witting; Maja 1979. *LL-boken – Vad är det för en bok?* (Utgiven av Arbetsgruppen för lättlästa böcker, Skolöverstyrelsen 1979).

Internetreferenser

- Centrum för lättläst. <http://www.llstiftelsen.se/stiftelsen/vadarll.html>
Hämtad 2008-10-15
- Centrum för lättläst. <http://www.se/>? page 14 Hämtad 2008-12-05

Bilaga 1. Information och instruktioner till informanter

Din uppgift i denna undersökning är att läsa två litterära texter och besvara tillhörande frågeformulär.

För min studies användbarhet och tillförlitlighet är det mycket viktigt att du inte diskuterar vare sig text, frågor eller upplevelser med någon och att du inte heller använder några informationskällor för att ta reda på mer om texten eller om författaren. Detta är viktigt för att dina upplevelser, åsikter och iakttagelser inte skall färgas av annat än din egen läsupplevelse.

För studiens användbarhet och tillförlitlighet är det också mycket viktigt att du noggrant följer de instruktioner som ges. Det är också viktigt att du försöker hitta en tid och plats där du kan arbeta så ostört som möjligt med uppgifterna.

I studien kommer du att vara anonym.

Instruktioner

Du har fått fyra kuvert. Kuverten är numrerade och skall öppnas i nummerordning.

Frågorna skall besvaras i direkt anslutning till det att du läst texten. Detta kan vara bra för dig att veta innan så att du kan planera ditt arbete med uppgiften. Bra att veta i förväg är också att du skall avvakta en dag från det du gjort uppgifterna i kuvert 2 tills du öppnar kuvert 3. Vidare instruktioner finns i varje kuvert.

Om något är oklart, eller om frågor uppkommer under arbetets gång, kan du kontakta mig på telefon.

Tack för din medverkan.

Malin Sandgren

Lite uppgifter om dig som deltar i undersökningen

Ålder:

Grundskola, antal år:

Gymnasium, antal år: Linje:

Tycker du om att läsa skönlitteratur? Nämn i så fall några författare som du tycker särskilt mycket om.

Information om frågornas utformning

Frågorna/påståendena i denna undersökning berör både innehåll och språk. En del uppgifter är utformade så att du skall besvara dem på en skala. En del av dem har tillhörande följdfrågor. Svaren till följdfrågorna skall du själv formulera. Skalorna består av ett motsatspar i ytterpunkterna av en 9 –gradig skala, t.ex.:

TRAGISK 1 2 3 4 5 6 7 8 9 LYCKLIG

Siffrorna 1 står för mycket tragisk. Siffrorna 9 står för mycket lycklig. Lägre grader av tragisk markeras med siffrorna 2, 3 och 4. Lägre grader av lycklig markeras med 6, 7 och 8. Det finns möjlighet att vara neutral i frågan. Siffrorna 5 är alltså den neutrala mittpunkten.

När du gör uppgifterna skall du ringa in den siffra som du tycker stämmer med dina upplevelser, åsikter och iakttagelser.

Kuvert 1.

Detta kuvert innehåller den text som du skall läsa först. Det är en novell med titeln ”Kommer hem och är snäll”.

1 Läs texten en gång. Stryk under i texten om det är något som särskilt fångar din uppmärksamhet, men stanna inte upp för att fundera närmare över det som du stryker under.

2 Lägg texten åt sidan och öppna kuvert 2.

Kuvert 2.

Detta kuvert innehåller det frågeformulär som tillhör den text du nu läst.

1 Skalfrågor: Svara spontant på skalfrågorna i direkt anslutning till när du läst texten.

(Du skall alltså tills vidare hoppa över följdfrågorna)

- När du svarar på skalfrågorna skall du inte titta i texten, utan utgå från den upplevelse du fick när du läste texten.
- Använd bläckpenna när du besvarar skalfrågorna.

2 Följdfrågor: När du besvarat samtliga skalfrågor går du tillbaka och besvarar följdfrågorna.

- Svaren till följdfrågorna skrivs på de lösblad som skickats med.
- Skriv tydligt så att det framgår vilken fråga du svarar på.
- Försök att skriva relativt kortfattat, men utan att göra avkall på dina upplevelser, åsikter och iakttagelser.

När du besvarar följdfrågorna kan du titta i texten om du vill. I följdfrågorna vill jag gärna att du ger exempel från texten då detta är av vikt för min studie. Men du skall inte aktivt använda texten för att *leta* efter exempel, utan dina svar skall fortfarande utgå från dina upplevelser, åsikter och iakttagelser. (Ange vilken sida du har tagit exemplet från).

För att underlätta för dig är raderna i novellen numrerade per sida. Om det är något som fångat din uppmärksamhet kan du till exempel skriva: Jag tycker att avsnittet på rad X – X är intressant för att...

3 Lägg texten, det ifyllda frågeformuläret och lösbladen i det bifogade kuvertet märkt ”text 1 med svar”. Klistra igen kuvertet.

Vänta en dag innan du öppnar kuvert 3

Kuvert 3.

Som du snart kommer att upptäcka är denna text en annan version av den novell, ”Kommer hem och är snäll”, som du redan har läst.

1 Läs texten en gång. Stryk under i texten om det är något som särskilt fångar din uppmärksamhet, men stanna inte upp för att fundera närmare över det som du stryker under.

2 Lägg texten åt sidan och öppna kuvert 4.

Kuvert 4.

Detta kuvert innehåller det frågeformulär som tillhör den text du nu läst.

1 Skalfrågor: Svara spontant på skalfrågorna i direkt anslutning till när du läst texten.

(Du skall alltså tills vidare hoppa över följdfrågorna)

- När du svarar på skalfrågorna skall du inte titta i texten, utan utgå från den upplevelse du fick när du läste texten.
- Använd bläckpenna när du besvarar skalfrågorna.

2 Följdfrågor: När du besvarat samtliga skalfrågor går du tillbaka och besvarar följdfrågorna.

- Svaren till följdfrågorna skrivs på de lösblad som skickats med.
- Skriv tydligt så att det framgår vilken fråga du svarar på.
- Försök att skriva relativt kortfattat, men utan att göra avkall på dina upplevelser, åsikter och iakttagelser.

När du besvarar följdfrågorna kan du titta i texten om du vill. I följdfrågorna vill jag gärna att du ger exempel från texten då detta är av

vikt för min studie. Men du skall inte aktivt använda texten för att *leta* efter exempel, utan dina svar skall fortfarande utgå från dina upplevelser, åsikter och iakttagelser. (Ange vilken sida du har tagit exemplet från).

För att underlätta för dig är raderna i novellen numrerade per sida. Om det är något som fångat din uppmärksamhet kan du till exempel skriva: Jag tycker att avsnittet på rad X – X är intressant för att...

3 Lägg texten, det ifyllda frågeformuläret och lösbladen i det bifogade kuvertet märkt "Text 2 med svar". Klistra igen kuvertet.

När du är klar och har besvarat alla frågor:

4 Lägg de två små kuverten som innehåller texterna och dina svar, samt dokumentet "Information och instruktion", i det stora bifogade kuvertet. Klistra igen det.

5 Kontakta mig omgående när du är klar, så kommer vi överens om materialet skall skickas eller om jag skall komma och hämta det.

Bilaga 2. Frågeformulär

Övergripande frågor

1 Jag tycker att läsoplevelsen var

SVAG 1 2 3 4 5 6 7 8 9 STARK

2 Tycker du om novellen?

NEJ, inte alls 1 2 3 4 5 6 7 8 9 JA, mycket

2.a Är det något särskilt som gör att du tycker om / inte tycker om novellen? Är detta i så fall kopplat till något som rör novellens innehåll? Eller är det kopplat till något som snarare rör språket i novellen? Eller båda delarna? Ge gärna exempel från texten.

3 Blev du berörd av novellen?

NEJ, inte alls 1 2 3 4 5 6 7 8 9 JA, i hög grad

3.a Var det något speciellt i texten som gjorde att reagerade som du gjorde? Ge gärna exempel från texten.

4 Kände du dig delaktig i berättelsen när du läste novellen?

NEJ, inte alls 1 2 3 4 5 6 7 8 9 JA, i hög grad

Om karaktärerna

5 Såg du personerna i novellen framför dig när du läste?

NEJ, inte alls 1 2 3 4 5 6 7 8 9 JA, i hög grad

5.a Vad var det som i så fall gjorde att du kunde / inte kunde se personerna framför dig? Fanns det några speciella detaljer i texten som gjorde att du såg personerna? Eller saknades det detaljer? Ge gärna exempel från texten.

6 Tycker du att Sörens personlighet beskrivs i novellen?

NEJ, inte alls 1 2 3 4 5 6 7 8 9 JA, i hög grad

6.a Är det några särskilda ord, uttryck eller avsnitt i novellen som du tycker medverkar till detta? Eller finns det inte något i texten som gör att hans personlighet framkommer? Ge gärna något exempel från texten.

7 Tycker du att Tyras personlighet beskrivs i novellen?

NEJ, inte alls 1 2 3 4 5 6 7 8 9 JA, i hög grad

7.a Är det några särskilda ord, uttryck eller avsnitt i novellen som du tycker medverkar till detta? Eller finns det inte något i texten som gör att hennes personlighet framkommer? Ge gärna något exempel från texten.

8 Sören uppfattar jag som

OSYMPATISK 1 2 3 4 5 6 7 8 9 SYMPATISK

8.a Beskriv kortfattat varför du uppfattar honom på detta sätt.

8.b Är det några särskilda ord, uttryck eller avsnitt i novellen som medverkar till detta?

9 Tyra uppfattar jag som

OSYMPATISK 1 2 3 4 5 6 7 8 9 SYMPATISK

9.a Beskriv kortfattat varför du uppfattar henne på detta sätt.

9.b Är det några särskilda ord, uttryck eller avsnitt i novellen som medverkar till detta?

10 Kände du sympati för Sören?

NEJ, inte alls 1 2 3 4 5 6 7 8 9 JA, i hög grad

10.a Är det något särskilt i texten eller i innehållet som gör att du kände / inte kände sympati för honom? Ge gärna exempel från texten.

11 Kände du sympati för Tyra?

NEJ, inte alls 1 2 3 4 5 6 7 8 9 JA, i hög grad

11.a Är det något särskilt i texten eller i innehållet som gör att du kände / inte kände sympati för henne? Ge gärna exempel från texten.

12 Fick du någon bild av någon av de andra personerna som omnämns i novellen?

NEJ, inte alls 1 2 3 4 5 6 7 8 9 JA, i hög grad

12.a Av vem i så fall, och var det något speciellt i texten som gav dig denna bild? Ge gärna exempel från texten.

Om miljö, plats och tid

13 Kunde du se miljöer som förekom i berättelsen framför dig när du läste?

NEJ, inte alls 1 2 3 4 5 6 7 8 9 JA, i hög grad

13.a Var det något särskilt i novellen som bidrog till detta? Var det exempelvis några särskilda ord, uttryck eller avsnitt i novellen som medverkade till detta? Ge gärna exempel från texten.

14 Tror du att berättelsen utspelar sig i vår tid, alltså i nutid?

NEJ, absolut inte 1 2 3 4 5 6 7 8 9 JA, absolut

14.a Om du inte tror att novellen utspelar sig i vår tid, när tror du i så fall att berättelsen utspelar sig?

14.b Är det något särskilt i texten som bidrar till att du tror att den utspelar sig i denna tid? Finns det till exempel några särskilda ord, uttryck eller avsnitt i novellen som medverkar till detta? Ge i så fall exempel från texten.

Om dialogen

15 Tycker du att dialogen är skriven med ett naturligt språk?

NEJ, inte alls 1 2 3 4 5 6 7 8 9 JA, i hög grad

15.a Är det något särskilt som bidrar till detta? Är det exempelvis några särskilda ord eller uttryck i dialogen som gör att du tycker att språket i dialogen är naturligt / inte naturligt? Ge gärna exempel från texten.

16 Är dialogen skriven på ett sätt som gör att det är lätt att förstå vem som säger vad?

NEJ, inte alls 1 2 3 4 5 6 7 8 9 JA, i hög grad

16.a Är det något särskilt i dialogen som bidrar till detta? Ge gärna exempel från texten.

16.b Finns det ställen där du tycker att dialogen är väldigt tydlig, kanske t.o.m. övertydlig? Påverkar detta i så fall på något sätt din upplevelse av texten?

17 Tycker du att karaktärernas sinnesstämning syns genom dialogen?

NEJ, inte alls 1 2 3 4 5 6 7 8 9 JA, i hög grad

17.a Var det något särskilt i dialogen som bidrog till detta, t.ex. några särskilda ord, uttryck eller meningar i dialogen som medverkade till detta? Eller fanns det inte något i dialogen som gjorde så att karaktärernas sinnesstämning syntes? Ge gärna exempel från texten.

Övriga frågor

18 Tycker du om författarens sätt att skriva?

NEJ, inte alls 1 2 3 4 5 6 7 8 9 JA, mycket

18.a Finns det några ord, uttryck eller något annat som har med språket att göra som du tycker särskilt mycket om? Eller inte tycker om? Ge gärna exempel från texten.

19 Tycker du att novellen är skriven på ett sätt som gör att du ”mellan raderna” kan utläsa saker som inte skrivs rent ut i texten?

NEJ, inte alls 1 2 3 4 5 6 7 8 9 JA, i hög grad

19.a. Är det i så fall något speciellt ställe i texten som detta gäller? Ange i så fall var i texten.

20 Jag tycker att novellen är

LÄTTLÄST 1 2 3 4 5 6 7 8 9 SVÅRLÄST

20.a Är det något särskilt som gör att du tycker att den är lättläst eller svårläst? Är det i så fall något som främst rör novellens innehåll, eller är det något som rör språket? Eller båda delarna? Ge gärna exempel från texten.

21 Jag tycker att novellen är

LÄTT att förstå 1 2 3 4 5 6 7 8 9 SVÅR att förstå

21.a Finns det något i novellen som du tycker är svårt eller som du inte förstår? Finns det exempelvis några särskilda ord, uttryck eller något annat som har med språket att göra som du inte förstår? Ge gärna exempel från texten.

21.b Finns det något som är konstigt i texten, exempelvis några konstiga ord, uttryck eller meningar som du tycker är formulerade på ett konstigt sätt? Ge gärna exempel från texten.

22 Jag tycker att novellen är

LÄTT att hänga med i 1 2 3 4 5 6 7 8 9 SVÅR att hänga med i

22.a Finns det några ställen som du tycker är otydliga i novellen. Vad var det i så fall som gjorde att de var otydliga? Hade det något att göra med språket, eller med innehållet, eller med både språk och innehåll? Ge gärna exempel från texten.

22.b Om du tyckte att novellen var lätt att hänga med i, beskriv då kortfattat varför du tyckte att novellen var lätt att hänga med i.

23 Skulle du rekommendera någon att läsa denna novell?

NEJ, inte alls 1 2 3 4 5 6 7 8 9 JA, absolut

23.a Om du skulle rekommendera den till någon, skulle du då rekommendera den till någon särskild grupp, t.ex. män, kvinnor, ungdomar osv.?

24 Har du läst novellen förut?

NEJ – JA

Bilaga 3. Informanternas svar på skalfrågorna

Nedan redovisas informanternas fullständiga svar på skalfrågorna. Siffran till vänster är informantens svar från den bearbetade versionen. Siffran till höger är svaren på frågorna från originalversionen.

Tabell 5. Informanternas svar på skalfrågorna

Informant Upplevelse/åsikt om:	A	B	C	D	E
1. Läsupplevelse	6 / 8	3 / 5	6 / 8	3 / 9	8 / 9
2. Åsikt om novell	4 / 8	1 / 1	7 / 8	4 / 6	9 / 9
3. Känslor	4 / 9	3 / 3	9 / 9	4 / 9	9 / 9
4. Delaktighet	3 / 8	1 / 1	8 / 7	2 / 9	7 / 9
5. Karaktärer	5 / 8	9 / 9	7 / 9	3 / 8	7 / 9
6. S. personlighet	6 / 9	9 / 9	7 / 9	4 / 7	8 / 9
7. T. personlighet	8 / 9	5 / 4	7 / 5	4 / 7	9 / 9
8. Sympati för Sören	1 / 4	5 / 5	4 / 2	3 / 7	1 / 1
9. Sympati för Tyra	6 / 7	4 / 4	7 / 5	4 / 7	8 / 7
10. Sympatikänsla, S	1 / 1	5 / 5	1 / 1	5 / 8	2 / 2
11. Sympatikänsla, T	7 / 8	5 / 3	9 / 9	3 / 9	9 / 9
12. Bild av andra	1 / 9	5 / 7	1 / 1	3 / 7	6 / 9
13. Miljöer	2 / 9	3 / 4	9 / 9	3 / 7	7 / 6
14. Tid	1 / 1	1 / 1	4 / 1	5 / 9	1 / 1
15. Språk i dialog	3 / 9	1 / 3	7 / 8	3 / 9	9 / 9
16. Tydlighet i dialog	1 / 9	3 / 5	8 / 7	8 / 9	8 / 9
17. Sinnesstämning via dialog	9 / 9	7 / 9	7 / 9	3 / 9	8 / 9
18. Sätt att skriva	1 / 9	1 / 1	9 / 9	1 / 7	9 / 9
19. Läsa mellan raderna	2 / 8	7 / 9	9 / 9	1 / 7	6 / 9
20. Lättläst / svårläst	5 / 1	4 / 5	2 / 3	1 / 1	1 / 1
21. Lätt / svår att förstå	1 / 1	5 / 1	2 / 2	1 / 1	1 / 1
22. Lätt / svår att hänga med i	2 / 1	3 / 5	2 / 1	1 / 1	1 / 1
23. Rekommendation	4 / 9	1 / 1	9 / 9	1 / 3	9 / 9
24. Läst novellen förut	Nej/ Ja	Nej/ Ja	Nej/Nej	Nej/Nej	Nej/ Ja

Figur 1. Svaren från de informanter som läste originalversionen först.

Informant Upplevelse/åsikt om:	F	G	H	I	J
-----------------------------------	---	---	---	---	---

1. Läsupplevelse	3 / 3	7 / 8	1 / 5	2 / 4	5 / 5
2. Åsikt om novell	3 / 2	6 / 3	1 / 1	2 / 3	5 / 7
3. Känslor	3 / 4	7 / 3	1 / 6	3 / 4	7 / 7
4. Delaktighet	2 / 3	7 / 5	5 / 8	2 / 6	7 / 8
5. Karaktärer	3 / 3	8 / 8	7 / 9	6 / 7	8 / 8
6. S. personlighet	6 / 6	8 / 7	8 / 9	8 / 8	7 / 6
7. T. personlighet	6 / 6	8 / 8	9 / 9	8 / 8	8 / 7
8. Sympati för Sören	2 / 2	5 / 3	2 / 2	2 / 3	5 / 5
9. Sympati för Tyra	4 / 4	8 / 8	2 / 5	6 / 6	8 / 7
10. Sympatikänsla, S	2 / 2	2 / 3	4 / 5	3 / 4	2 / 4
11. Sympatikänsla, T	4 / 4	8 / 8	9 / 7	6 / 6	9 / 8
12. Bild av andra	5 / 4	7 / 2	7 / 7	7 / 7	6 / 7
13. Miljöer	3 / 3	7 / 3	7 / 1	6 / 8	7 / 7
14. Tid	1 / 1	1 / 3	5 / 7	2 / 3	3 / 4
15. Språk i dialog	2 / 3	8 / 6	1 / 7	3 / 8	8 / 9
16. Tydlighet i dialog	9 / 9	8 / 8	9 / 9	6 / 8	9 / 7
17. Sinnesstämning via dialog	9 / 9	8 / 7	8 / 9	7 / 7	8 / 8
18. Sätt att skriva	1 / 2	8 / 4	1 / 7	3 / 5	8 / 8
19. Läsa mellan raderna	9 / 9	8 / 3	9 / 7	5 / 5	9 / 7
20. Lättläst / svårläst	1 / 1	1 / 6	1 / 1	2 / 1	1 / 1
21. Lätt / svår att förstå	1 / 1	1 / 3	1 / 1	1 / 1	1 / 1
22. Lätt / svår att hänga med i	1 / 1	2 / 3	1 / 1	2 / 1	1 / 1
23. Rekommendation	1 / 1	6 / 2	1 / 1	1 / 1	3 / 3
24. Läst novellen förut	Nej/Nej	Nej/Nej	Nej/Nej	Nej/Nej	Nej/Nej

Figur 2. Svaren från de informanter som läste den bearbetade versionen först.

Bilaga 4. Informanternas exempel från texten

I denna bilaga redovisas exempel som informanterna gett från texten. Det exempel som står överst är det exempel som informanten själv givit. Vilken version som exemplet är hämtat ifrån framgår av det som står inom parentes. Det som är understrukt är sådant som informanten strukt under.

1. – När jag kommer hem och är snäll
 då vill jag se glada miner annars –
 annars går jag ut igen! Har du förstått? (LL, 18: 3-5).

2. Långt, långt borta hörde hon Sörens hånfulla avskedsstepp.
 Den dog mer och mer bort och nådde nästan ytan av ljudlöshet.
 Då rusade hon plötsligt upp och sprang in i rummet
 och kastade sig mot honom (17:15-20).

Långt borta hörde hon Sören steppa.
 Trararapp rapp! Trararapp rapp!
 Då rusade hon plötsligt upp
 och sprang in i rummet och
 hon kastade sig mot honom (34:15-19).

3. Sören Hellgren kom hem och var lite full,
 han var lite på snusen. Han tog inte av sig
 ytterkläderna i tamburen, bara galoscherna.
 Han tog inte av sig hatten, inte överrocken.
 Han knäppte upp rocken.
 Och med hatten på nacken
 stegade han in till sin fru Tyra (LL, 5:1-7).

Då Sören Hellgren kom hem lite på snusen tog han bara
 av sig galoscherna i tamburen. Han sköt hatten i nacken,
 knäppte upp rocken och stegade in och försökte verka
 glad och obesvärad (O, 5:1-5).

4. Hon såg på honom med mörka, förtvivalade ögon.
 Hon var blond och grovt byggd. Hon var mycket pryd-
 lig i sin blå klänning och sitt vita förkläde. Hon hade fyl-
 liga, starka armar, en bred haka och en envis mun (O, 10:25-30).
 Och hon såg på honom.
 Hon såg på honom med mörka förtvivalade ögon.
 Hon hade fylliga starka armar,

en bred haka och en envis mun.
 Hon var mycket prydlig i sin blå klänning
 och sitt vita förkläde (LL, 12:12-15, 14:1-4).

5. Han blev nästan nykter. En iskall påle slogs tvärs igenom honom. Han blev så skamsen att han varken kunde svälja eller andas. Han kände att han snart skulle brista i gråt om hon inte upphörde att viska såna ord som nu (O, 17:27-30).

Han blev nästan nykter.
 Han blev alldeles kall och så skamsen.
 Han kunde varken svälja eller andas.
 Han kände att han skulle brista i gråt
 om hon inte slutade,
 om hon viskade fler såna ord (LL, 36:10-11).

6. I flera timmar hade hon stått där och stirrat efter honom (O, 9:12-13).

I flera timmar hade hon väntat vid fönstret.
 Hon hade stått vid fönstret och tittat
 och väntat på att han skulle komma hem (LL, 6:10-12).

7 Han såg på henne. Hon hade knutit ett smutsigt, randigt förkläde över det vita och satt nu på en stol med det stora handfatet i knät. Bredvid sig på golvet hade hon ställt en vit emaljhämtare med något vatten (O, 15: 29-33).

Han såg på henne. Han såg på sin fru, Tyra.
 Hon hade knutit på sig ett förkläde till,
 ett randigt förkläde över det vita.
 Och nu satt hon på en stol på golvet
 och hon hade det stora handfatet i knät.
 Hon hade en kastrull bredvid sig på golvet (LL, 28:17-21, 30:1).

8. Han lutade sig in genom dörröppningen över sina ords staket. Han kände att han nådde bottenrekord i uselhet, men han kunde inte hindra den föraktfulla grimasen mot henne och den nedsättande åtbörden.

– Ajöss, surkona! skrek han (O, 16:25-29).
 Han lutade sig in genom dörröppningen.
 Han avskydde de där orden nu.
 Han kände sig usel.

Han kände sig uslare än nånsin,
 men han kunde inte hejda sig –
 han gjorde en ful grimas åt henne
 det var som att han spottade på henne.

– Ajöss surkona! skrek han (LL, 32:1-8).

9. Herregud, tänkte han, så dumt –
 så dumt och misslyckat vårt äktenskap är.
 Så dum och misslyckad jag är.
 Jag borde vara annorlunda.
 Tyra borde ha fått en annan karl.
 Hon är så duktig, så präktig –
 Hon är den präktigaste kvinna häromkring –
 det säger alla. Hon kan hushålla hon!
 Varför i helvete är inte jag lika präktig?
 Varför har inte jag en smula av hennes duktighet?
 Varför är jag så här som jag är
 medan hon går rakt och stadigt fram i livet? (LL, 28:5-16).

Herregud, tänkte han, så dumt och misslyckat vårt
 äktenskap är. Så dum och misslyckad jag är. Jag borde
 vara annorlunda. Tyra borde ha fått en annan karl. Alla
 säger ett hon den präktigaste kvinnan häromkring. Hon
 kan hushålla hon! Varför ihelvete är jag inte lika präktig
 som hon? Varför kan jag inte få en smula av hennes
 stadga? (O, 15:22-28).

10. – Du skulle gå till stan och så tillbaka, sa hon.

– Det har jag gjort också, sa han och flinade.

Jag har gått fram och tillbaka.

– Men du skulle vara hemma till ett, sa hon.

– Och nu är klockan sex, sa han.

– Du håller inte ord, sa hon.

Du håller inte vad du lovar.

Du lovade att komma hem senast klockan ett.

Du sa att du bara skulle gå fram och tillbaka. (LL, 8:4-12).

– Du skulle ju bara gå fram och tillbaka, sa hon nu.

– Jag har också gått fram och tillbaka flinade han.

– Du skulle ha varit tillbaka senast ett, sa hon.

- Och nu är hon sex, sa han.
- Varför håller du inte ord?
- Ska du inte titta i påsen? (O, 9:14-19).

11. Hon hade stått vid fönstret och väntat.
I flera timmar hade hon väntat vid fönstret.
Hon hade stått vid fönstret och tittat
och väntat på att han skulle komma hem (LL, 6:9-12)

Men hon hade nyss lämnat fönstret. I flera timmar hade hon stått där och stirrat efter honom (O, 9:11-13).

12. – Man kommer hem och är snäll, sa han igen, men nu kände han sig inte så glad som nyss.

Han såg sig omkring och det var nästan tomt i hans ansikte. Orden var inte längre en trapets ovanför hans huvud. De var ett staket mellan honom och henne. Om hon uppskattat att han kommit hem ändå! tänkte han. Om hon uppskattat hans fruktpåse. Om hon förstått att han inte bara fallit för frestelser utan också övervunnit en hel del, ja, att han övervunnit de svåraste, då skulle han inte stå här med rock och hatt, då skulle han ha henne i sin famn nu.

- Man kommer hem och är snäll, sa han (O, 15:10-20).

– Man kommer hem och är snäll, sa han igen.
Men han kände sig inte lika glad som förut.
Orden lät inte lika bra som nyss.

Om hon ändå hade uppskatta
att han kom hem!

Om hon visat att hon tyckt om fruktpåsen!
Om hon hade blivit glad och förstått
då skulle han inte stå här med rock och hatt –
nej då skulle han ha henne i sin famn nu.

- Man kommer hem och är snäll, sa han (LL, 27:7-15) .

13. – ”Stanna med oss du”, sa Rickard till mig. ”Tids nog kommer du hem.” Nej, sa jag, min lilla gumma väntar på mig. Jag vill gå hem till min lilla gumma. ”Står du under

toffeln?" skrek Rickard. Ihelvete, skrek jag. Men jag gillar att vara hemma. Jag gillar min lilla gumma för hon är förbannat präktig. "Följ med till Gambrinushallen åtminstone", sa han. Nej stopp, sa jag. Jag ska hem till min lilla gumma. "Du har visnat", sa han. "Vi ska ha förbannat livat nu snart. Jag har nos på en helpanna. Jag är nästan förbannat säker på att kunna lägga labb på en helpanna innan kvällen", sa han. "Du får följa med hem till mig, Sören. Vi ska ha inihelvete roligt hemma hos mig", sa han (O, 13:12-23).

*Stanna med oss du, sa kompisarna.
Tids nog kommer du hem, sa dom.
Nej, sa jag, gumman väntar på mig.
Jag vill gå hem till min lilla gumma.
Står du under toffeln, skrek dom.
I helvete, skrek jag.
Men jag gillar att vara hemma.
Jag gillar min lilla gumma.
Ta ett par öl åtminstone, sa dom.
Nej, stopp, sa jag.
Jag ska hem till min lilla gumma.*

*Kom med hem till mig, sa Rickard.
Jag har brännvin, en helpanna, en hel liter.
Vi ska ha inihelvete roligt hemma hos mig,
sa Rickard (LL, 23:2-16).*

14. Hon höll på att damma. Hon dammade byrån.
Hon låtsades att hon hade städat länge,
hon ville att han skulle tro det,
att hon hade hållit på och städat länge.
Men hon hade dammat en kort stund bara.
Hon hade börjat när hon såg honom komma.
Hon hade stått vid fönstret och väntat.
I flera timmar hade hon väntat vid fönstret.
Hon hade stått vid fönstret och tittat
och väntat på att han skulle komma hem (LL, 6:3-12).
Hon höll på att damma. Hon hade nyss rivit ner en
massa saker från byrån och ställt dem på bordet. Hon hade
bara för en minut sen ryckt till sig dammtrasan, men nu

försökte hon låtsas som om hon hållit på länge. Men hon hade nyss lämnat fönstret. I flera timmar hade hon stått där och stirrat efter honom (O, 9:8-13).

15. Han hade en papperspåse med sig i handen.
Han sträckte fram påsen mot sin fru (LL, 6:1-2).

Han höll ut en påse mot sin hustru (O, 9:7).

16. – Du skulle ju bara gå fram och tillbaka, sa hon nu.

– Jag har också gått fram och tillbaka flinade han.

– Du skulle ha varit tillbaka senast ett, sa hon.

– Och nu är hon sex, sa han.

– Varför håller du inte ord?

– Ska du inte titta i påsen? (O, 9:14-19).

– Varför håller du inte ord? sa hon.

Du skulle ju vara tillbaka senast klockan ett!

– Och nu är klockan sex, sa han.

Ska du inte titta i påsen? sa han.

– Du kan ställa den där sa hon.

Du ser ju att jag torkar damm.

– Jag tycker inte om din ton, sa han.

– Du skulle gå till stan och så tillbaka, sa hon.

– Det har jag gjort också, sa han och flinade.

Jag har gått fram och tillbaka.

– Men du skulle vara hemma till ett, sa hon.

– Och tio är klockan sex, sa han.

– Du håller inte ord, sa hon.

Du håller inte vad du lovar.

Du lovade att komma hem senast klockan ett.

Du sa att du bara skulle gå fram och tillbaka (LL, 6:13-16, 8:1-12).

17. Inte underligt att man håller sig borta när man gått sta och gift sig med en som du (O, 12:2-3).

Inte underligt att man håller sig borta när man har gått och gift sig med en som du (LL, 18:12-13).

18. Men hon drog honom till schäslongen. Hon fick av honom rocken, kavajen och kragen. De la sig ner och tryckte sig mot varann och de låg alldeles stumma timme efter timme. Värken i deras själar lossnade. Han visste att han inte blivit annorlunda. Hon visste att hon inte blivit annorlunda. Båda visste att vad som hänt i kväll skulle upprepas, kanske nästa lördag, kanske någon annan dag. Men denna vetskap var inte längre ett hinder mellan dem. Den kom dem tvärtom att smaka varandra djupare och helare (O, 18:6-14).

Men hon drog honom till sängen.
 Hon fick av honom rocken och kavajen.
 De la sig ner och tryckte sig mot varann,
 de låg alldeles tysta, timme efter timme.
 Värken i deras själar lossnade.
 Han visste att han inte blivit annorlunda.
 Hon visste att hon inte hade blivit annorlunda.
 Båda visste att det skulle ske om igen
 det som hänt ikväll. Det skulle upprepas,
 kanske nästa lördag, kanske någon annan dag.
 De visste det. De visste bägge två, riktigt klart.
 De förstod att så här var det
 och så här skulle det bli mellan dem.
 Men det var inget hinder längre
 att de visste det.
 Tvärtom: nu när de visste båda två hur det var
 så kom de att smaka varandra
 djupare och helare (LL. 38:8-18, 39:1-7).

19. Sören Hellgren kom hem och var lite full,
 han var lite på snusen. Han tog inte av sig
 ytterkläderna i tamburen, bara galoscherna.
 Han tog inte av sig hatten, inte överrocken (LL, 5:1-4).

Då Sören Hellgren kom hem lite på snusen tog han bara

av sig galoscherna i tamburen (O, 9:1-2).

20. I flera timmar hade hon väntat vid fönstret.
Hon hade stått vid fönstret och tittat
och väntat på att han skulle komma hem (LL, 6:10-12).

I flera timmar hade hon stått där och stirrat efter honom (O, 9:12-13).